

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24: MJU13

Övergripande miljöfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om övergripande miljöfrågor från allmänna motionstiden 2023/24, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om miljöprövning och tillståndprocesser, miljömålssystemet, offentlig upphandling, vindkraftsetablering, miljöbrott och ansvarsfrågor vid miljöföreningar.

I betänkandet finns 18 reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 120 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	7
Ärendet och dess beredning.....	7
Utskottets överväganden.....	8
Miljömålssystemet.....	8
Översyn av miljöbalken.....	13
Miljöprovning och tillståndprocesser.....	16
Miljöbrott och sanktionsavgifter	31
Offentlig upphandling	36
Vindkraft	42
Övriga frågor	50
Motioner som bereds förenklat.....	61
Reservationer	62
1. Miljömålssystemet, punkt 1 (MP)	62
2. Översyn av miljöbalken, punkt 2 (C).....	63
3. Effektiva tillståndprocesser, punkt 3 (S)	63
4. Effektiva tillståndprocesser, punkt 3 (C).....	65
5. Effektiva tillståndprocesser, punkt 3 (MP)	66
6. Ändringstillstånd, punkt 4 (S)	67
7. Övrigt om miljöprovning, punkt 5 (S)	67
8. Övrigt om miljöprovning, punkt 5 (MP)	68
9. Miljöbrott, punkt 6 (S).....	69
10. Miljösanktionsavgifter vid kemikaliebrott, punkt 7 (V)	70
11. Offentlig upphandling, punkt 8 (S).....	70
12. Offentlig upphandling, punkt 8 (C)	71
13. Offentlig upphandling, punkt 8 (MP)	72
14. Kommunal tillstyrkan av vindkraftverk, punkt 9 (S).....	73
15. Kommunal tillstyrkan av vindkraftverk, punkt 9 (MP)	74
16. Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar, punkt 12 (V)	75
17. Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar, punkt 12 (MP)	76
18. Restaurering av gruvområden, punkt 13 (S).....	76
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	78
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	78
<i>Bilaga 2</i>	
Motioner som avstyrks av utskottet	92

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Miljömålssystemet

1. Miljömålssystemet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:905 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 10 och

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 7.

Reservation 1 (MP)

Miljöbalken

2. Översyn av miljöbalken

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:122 av Eric Palmqvist (SD),

2023/24:569 av Sten Bergheden (M) och

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 20.

Reservation 2 (C)

Miljöprövning och tillståndprocesser

3. Effektiva tillståndprocesser

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:447 av Tobias Andersson m.fl. (SD),

2023/24:724 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) yrkande 1,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 53,

2023/24:1100 av Gustaf Göthberg och Marie-Louise Hänel Sandström (båda M),

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 28,

2023/24:1616 av Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C) yrkande 2,

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 19,

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27,

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 12 och 14 samt

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 3 (S)

Reservation 4 (C)

Reservation 5 (MP)

4. Ändringstillstånd

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:724 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) yrkande 2,

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 och

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 9.

Reservation 6 (S)

5. Övrigt om miljöprövning

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:897 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 8 och 9,

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 78 och

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 7 (S)

Reservation 8 (MP)

Miljöbrott och sanktionsavgifter

6. Miljöbrott

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:373 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 12 och

2023/24:2629 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 55.

Reservation 9 (S)

7. Miljösanktionsavgifter vid kemikaliebrott

Riksdagen avslår motion

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 32.

Reservation 10 (V)

Offentlig upphandling

8. Offentlig upphandling

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:215 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 3,

2023/24:811 av Serkan Köse (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:843 av Anders W Jonsson (C) yrkande 6,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 97.2,

2023/24:1807 av Rickard Nordin (C),

2023/24:1926 av Magnus Manhammar (S),

2023/24:2289 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 10 och

2023/24:2628 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 15.

Reservation 11 (S)

Reservation 12 (C)

Reservation 13 (MP)

*Vindkraft***9. Kommunal tillstyrkan av vindkraftverk**

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:242 av Alexandra Anstrell (M),

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 70,

2023/24:1289 av Hanna Westerén (S),

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 7 och

2023/24:2629 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 13.

Reservation 14 (S)

Reservation 15 (MP)

10. Havsbaserad vindkraft

Riksdagen avslår motion

2023/24:1994 av Magnus Manhammar (S) yrkandena 1 och 2.

11. Återställande av natur vid avveckling av vindkraftverk

Riksdagen avslår motion

2023/24:324 av Cecilia Rönn (L).

*Övriga frågor***12. Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar**

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:687 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8 och

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkandena 14 och 15.

Reservation 16 (V)

Reservation 17 (MP)

13. Restaurering av gruvområden

Riksdagen avslår motion

2023/24:2629 av Anna-Caren Sätherberg m.fl. (S) yrkande 17.

Reservation 18 (S)

14. Standardiserade riktvärden för luftföroreningar

Riksdagen avslår motion

2023/24:2009 av Magnus Manhammar (S).

15. Livsmedelsverkets lokalisering

Riksdagen avslår motion

2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2.

*Förenklad beredning***16. Motioner som bereds förenklad**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 16 april 2024

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Emma Nohrén

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Nohrén (MP), Martin Kinnunen (SD), Anna-Caren Sätherberg (S), John Widegren (M), Joakim Järrebring (S), Staffan Eklöf (SD), Helena Storckenfeldt (M), Tomas Kronståhl (S), Mattias Eriksson Falk (SD), Jytte Guteland (S), Stina Larsson (C), Elin Nilsson (L), Johanna Hornberger (M), Sofia Skönnbrink (S), Rashid Farivar (SD), Andrea Andersson Tay (V) och Cecilia Engström (KD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 116 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24. Motionsyrkandena handlar bl.a. om miljöprövning och tillståndprocesser, miljömålssystemet, offentlig upphandling, vindkrafts-etablering, miljöbrott och ansvarsfrågor vid miljöföreningar.

Ett antal yrkanden tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden, och dessa frågor behandlas därför i förenklad ordning. Förslagen i motionerna finns redovisade i bilaga 1. Motionsyrkanden som behandlas i förenklad ordning redovisas i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Miljömålssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att utveckla miljömålssystemet och om att införa nya etappmål.

Jämför reservation 1 (MP).

Motionerna

I partimotion 2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 7 anförs att miljömålssystemet bör utvecklas med fler etappmål. Enligt motionärerna är det av största vikt att miljömålsarbetet fortsätter att utvecklas. Fler etappmål inom miljömålssystemet hjälper till att konkretisera vilken samhällsomställning som behövs för att lösa de stora miljöproblemen som det övergripande generationsmålet slår fast, utan att orsaka ökade miljö- och hälso- problem utanför Sveriges gränser.

I kommittémotion 2023/24:905 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 10 anförs att det bör införas två nya resurstillsatta etappmål inom miljö- kvalitetsmålet Levande skogar, om attraktiv tätortsnära skog och om skogens sociala värden. Motionärerna hänvisar till att förädlingsvärdet i den svenska ekonomin till följd av svenskars friluftaktiviteter uppgick till 34 miljarder kronor år 2009, vilket kan jämföras med skogsbrukets förädlingsvärde som samma år var ca 31 miljarder kronor. För att stärka upp arbetet med skogens sociala värden bör två nya resurstillsatta etappmål inom miljö- kvalitetsmålet Levande skogar införas, det ena om attraktiv tätortsnära skog, det andra om att skogens sociala värden ska vara värnade och stärkta.

Kompletterande uppgifter

Våren 2010 antog riksdagen en ny målstruktur för det svenska miljöarbetet (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10:MJU25, rskr. 2009/10:377). Systemet består av ett generationsmål och 16 miljö- kvalitetsmål med preciseringar. Generationsmålet visar riktningen för vad som måste göras inom en generation för att miljö- kvalitetsmålen ska nås och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Miljö- kvalitetsmålen, i sin tur, beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Preciseringarna ska förtydliga vad miljö- kvalitetsmålen innebär och används även som kriterier vid uppföljningen av målen. Därtill finns ett antal etappmål som är steg på vägen för att nå generationsmålet och miljö- kvalitetsmålen.

För att nå bred politisk samsyn i ett antal miljöfrågor inrättade regeringen Miljö- målsberedningen i juli 2010. Beredningens uppgift är att föreslå hur

miljökvalitetsmålen ska nås genom politiskt förankrade förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder. Beredningen ska fokusera på frågor som kräver övergripande och långsiktiga politiska prioriteringar, dels där det finns behov av strukturella förändringar, dels när det gäller frågor av särskild betydelse som inte kan lösas på myndighetsnivå (dir. 2010:74). I december 2020 förlängde regeringen Miljömålsberedningens uppdrag att bidra med underlag till regeringens strategiska och långsiktiga utveckling av arbetet för att nå de nationella miljömålen (dir. 2020:141). Uppdraget gäller tills vidare, men ska utvärderas 2025.

Av direktivet framgår att Miljömålsberedningen ska hantera dels frågor som berör flera samhällsintressen inom olika områden och som därigenom kräver politiska avvägningar, dels frågor som berör områden som är särskilt komplexa och kännetecknas av stor osäkerhet. Miljömålsberedningen ska utgå från att arbetet med miljömålen ska fortsätta och utvecklas med sikte mot 2030. Det tillstånd som miljökvalitetsmålen beskriver är något varje generation måste sträva efter att uppnå. För miljömålsarbetet gäller som helhet långsiktighet och uthållighet även bortom 2030. Beredningen ska vidare utgå från att miljömålen är det befintliga och riksdagsbundna målsystem som utgör den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling. Miljömålen är därför en viktig utgångspunkt för Sveriges genomförande av Agenda 2030. Beredningen ska också i sitt arbete värna synergieffekter och bidra till ett balanserat och integrerat angreppssätt och därmed en stärkt samstämmighet för hållbar utveckling (prop. 2019/20:188). Beredningen ska därför ta fram politiskt förankrade förslag till strategier för områden som regeringen prioriterar.

Miljömålsberedningen ska;

- ta fram strategier som innehåller etappmål, styrmedel och åtgärder för att nå miljökvalitetsmålen respektive generationsmålet
- ta fram strategier som kan innehålla flera olika styrmedel och åtgärder som samlat bidrar till att nå flera miljömål
- utforma etappmål, styrmedel och åtgärder så att de om möjligt blir målövergripande, eftersom en åtgärd ofta kan bidra till att nå flera miljökvalitetsmål liksom till att nå generationsmålet
- vid framtagande av etappmål följa de riktlinjer för etappmål som regeringen anger,
- belysa de strategier som beredningen föreslår i ett EU-perspektiv och ett internationellt perspektiv och anpassa dem till EU-lagstiftningen samt till EU-rätten i övrigt.

I april 2022 lämnade Miljömålsberedningen delbetänkandet Sveriges globala klimatavtryck (SOU 2022:15) till regeringen. Uppdraget har varit att föreslå en samlad strategi för att minska klimatpåverkan från konsumtion med ambitionen att nå en klimatmässigt hållbar konsumtion på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Vidare fick Miljömålsberedningen genom tilläggsdirektiv i augusti 2022 i uppdrag att bl.a. föreslå en strategi med etappmål, styrmedel och åtgärder som bidrar till Sveriges åtaganden inom EU

och internationellt för naturvård och biologisk mångfald samt kartlägga och beskriva synergier och målkonflikter i arbetet med att uppfylla Sveriges åtaganden. Tilläggsuppdraget ska redovisas senast den 2 december 2024.

Regeringen inrättade 2014 det nuvarande Miljömålsrådet. Rådet syftar till att utgöra en plattform för ett intensifierat arbete på alla nivåer i samhället för att nå Sveriges miljömål. Miljömålsrådet presenterar den 1 mars varje år åtgärder som myndigheterna åtar sig att vidta för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Miljömålsrådets uppdrag pågår fram till maj 2026.

Enligt förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket ska Naturvårdsverket inom miljömålssystemet bl.a. vägleda berörda myndigheter i deras arbete med genomförande och uppföljning samt, löpande genomföra utvärderingar, samhällsekonomiska analyser och effektberäkningar av styrmedel och åtgärder. Myndigheten ska minst vart fjärde år redovisa en fördjupad utvärdering av möjligheterna att nå miljömålen och årligen samlat analysera, bedöma och redovisa satsningar och deras bidrag till målluppfyllelsen, förutsättningarna att nå etappmålen och utvecklingstrenden för miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Arbetet med den fördjupade utvärderingen samordnas av Naturvårdsverket i nära samverkan med andra myndigheter. Förutom Naturvårdsverket har åtta andra nationella myndigheter ett utpekad ansvar för att följa upp delar av miljömålen. Länsstyrelserna har ett ansvar för regionala bedömningar.

Regeringen redovisar varje år i budgetpropositionens resultatredovisning vilka insatser som har genomförts för att nå miljömålen och resultaten för de olika miljö kvalitetsmålen. I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20) framhåller regeringen att det under 2022 och 2023 gjordes omfattande insatser för att nå miljömålen. Trots det bedömer regeringen att befintliga och beslutade åtgärder, både nationella och internationella, inte räcker för att nå de flesta av målen. Bedömningen baseras på den fördjupade utvärdering av arbetet med att nå miljömålen och den årliga uppföljning av miljömålen som båda redovisades 2023. Naturvårdsverket bedömer att avståndet till klimatmålet 2045 minskar, men att prognosen är dålig för etappmålen till 2030 och 2040.

Den 14 november 2023 presenterade regeringen tillsammans med Sverigedemokraterna en tilläggsöverenskommelse till Tidöavtalet: Klimatpolitik för att nå hela vägen till nettonoll. Av den framgår bland annat att Miljömålsberedningen ska utvärdera etappmålen utifrån de förutsättningar som följer av EU:s klimatpaket Fit for 55.

Miljö kvalitetsmålet Levande skogar

Enligt miljö kvalitetsmålet Levande skogar ska skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skyddas, samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas.

Som nämnts ovan har det för varje miljö kvalitetsmål fastställts ett antal preciseringar som förtydligar målet och som används i den löpande uppföljningen av målet. Regeringen har beslutat om nio preciseringar av miljö kvalitetsmålet Levande skogar:

- *Skogsmarkens egenskaper och processer*: Skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna.
- *Ekosystemtjänster*: Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna.
- *Grön infrastruktur*: Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur.
- *Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation*: Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer.
- *Hotade arter och återställda livsmiljöer*: Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla skogar.
- *Främmande arter och genotyper*: Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald.
- *Genetiskt modifierade organismer*: Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.
- *Bevarade natur- och kulturmiljövärden*: Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns.
- *Friluftsliv*: Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Något delmål eller etappmål finns inte formulerat specifikt för skogens sociala värden. Det finns heller inte några indikatorer för friluftsliv.

Inom miljö kvalitetsmålet God bebyggd miljö finns en precisering som berör tätortsnära natur:

- *Natur- och grönområden*: Det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet.

Skogsstyrelsen fick i sitt regleringsbrev för 2017 ett regeringsuppdrag att i samverkan med Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Boverket analysera styrmedel för skogens sociala värden. I uppdraget ingick att redovisa hur skogssektorns befintliga verktyg kan användas för att bevara och utveckla skogens sociala värden. I uppdraget ingick även att analysera och vid behov utveckla styrmedel, exempelvis föreskrifter och allmänna råd för hänsyn till skogens sociala värden vid skogsbruksåtgärder. Målbilderna för hänsyn till friluftsliv och rekreation skulle beaktas i uppdraget.

Skogsstyrelsen redovisade regeringsuppdraget 2018 i rapporten En analys av styrmedel för skogens sociala värden (rapport 2018/7). I rapporten föreslår Skogsstyrelsen bl.a. att regeringen ska överväga ett eget etappmål med eget anslag för skydd av tätortsnära natur. Enligt Skogsstyrelsen skulle ett etappmål

med egna medel för skydd av värdefull natur göra att man kan undvika målkonflikter mellan mål och medel för skydd av skogsbiologiska värden och skydd av rekreations- och friluftsvärden, även om de i många fall sammanfaller.

Vidare åtog sig Skogsstyrelsen att tillsammans med relevanta myndigheter göra en bred uttolkning och konkretisering av nuvarande politiska mål för skogens sociala värden. Skogsstyrelsen åtog sig också att tydliggöra sin roll i samverkan med kommuner, regioner, länsstyrelser och andra nationella myndigheter när det gäller arbetet med skogens sociala värden. Under 2022–2023 bedrev Skogsstyrelsen ett projekt för att i myndighetssamverkan uttolka målen och tydliggöra myndighetens roll. Projektet har utifrån utredningar, regeringsuppdrag, policyer, mål och strategier uppdaterat grunden för myndighetens fortsatta arbete med och utveckling av skogens sociala värden. Projektet har också mynnat ut i en handlingsplan med prioriterade insatser för att stärka arbetet med skogens sociala värden 2023–2025¹.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20) bedömer regeringen att trenden är negativ när det gäller miljö kvalitetsmålet Levande skogar och att nuvarande beslutade eller planerade styrmedel inte är tillräckliga för att nå målet. Regeringen konstaterar att Sverige enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen har en pågående förlust av naturvärden i skogslandskapet som inte går att återskapa under den tid som människan kan överblicka. Enligt uppföljningen är myndigheternas arbete med formellt skydd av värdefulla skogar ett viktigt bidrag för att minska ytterligare förlust och fragmentering av skogar med höga naturvärden. Vidare framgår det av Skogsstyrelsens fördjupade utvärdering av miljö kvalitetsmålet Levande skogar² att det saknas styrmedel och åtgärder för att kunna nå målet. Skogsstyrelsens analys i utvärderingen visar på marknadsmislyckanden i skogsbruket. För enskilda skogsägare är det ofta olönsamt att anpassa skogsbruket för att gynna den biologiska mångfalden och de samhällsvärden som följer därav. Incitamenten att göra investeringar och anpassningar avsedda att gynna den biologiska mångfalden är för svaga. De fem viktigaste problemen att lösa är bristen på viktiga livsmiljöer i skogslandskapet, ogynnsam status eller negativ utveckling för många skogslevande arter, otillräcklig status för flera av skogens ekosystemtjänster, kulturmiljöer som förstörs i skogslandskapet i samband med skogsbruksåtgärder samt negativ påverkan på skogslandskapets vattendrag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis påminna om att dagens miljömålssystem är resultatet av en grundlig prövning i riksdagen våren 2010. Miljömålssystemet ger nödvändig struktur åt den svenska miljöpolitiken och förutsätter att

¹ Skogsstyrelsens rapport 2023/11 Friluftsliv och mångbruk – Mål och utvecklingsbehov för skogens sociala värden

² Skogsstyrelsens rapport 2022/12 Levande skogar Fördjupad utvärdering 2023

Sverige driver en ambitiös klimat- och miljöpolitik, såväl nationellt som i internationella sammanhang. Utskottet konstaterar att Miljömålsberedningens uppdrag att föreslå strategier och nya etappmål som ska bidra till att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet är en viktig del av arbetet med att utveckla miljömålssystemet. Utskottet noterar vidare att Miljömålsberedningen i slutet av året ska redovisa förslag till etappmål och styrmedel utifrån Sveriges åtaganden för naturvård och biologisk mångfald, samt att beredningen fått i uppdrag att utvärdera etappmålen utifrån de förutsättningar som följer av EU:s klimatpaket.

När det gäller skogens betydelse för bl.a. friluftsliv och rekreation konstaterar utskottet att det nyligen tagits fram en handlingsplan för att stärka arbetet med skogens sociala värden och utskottet förutsätter att det kommer att utgöra ett viktigt underlag i miljömålsarbetet och utvecklingen av miljökvalitetsmålet Levande skogar.

Mot bakgrund av det som nu anförts anser utskottet att motionerna 2023/24:905 (MP) yrkande 10 och 2023/24:996 (MP) yrkande 7 kan lämnas utan åtgärd.

Översyn av miljöbalken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en översyn av miljöbalken.
Jämför reservation 2 (C).

Motionerna

I partimotion 2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 20 anfördes att det bör tillsättas en utredning i syfte att ta fram förslag på en reformerad miljöbalk, som bättre balanserar hänsyn till såväl miljö som klimat. Enligt motionärerna värderas inte klimat som nytta så som miljöbalken ser ut i dag. Miljöbalkens utformning och tolkningsutrymme möjliggör förutsägbarhet och standardisering av tillståndsprocesser, vilket måste få ett slut, exempelvis genom ökat arbete med nationella riktlinjer och gränsvärden för att skapa förutsägbarhet för industrin.

Eric Palmqvist (SD) anför i motion 2023/24:122 att miljöbalken bör ses över i sin helhet. Motionären anser att regeringen behöver tillsätta en utredning med uppdrag att skapa en bättre balans mellan olika samhällsintressen än vad som är fallet i dag och en större miljönytta ur ett helhetsperspektiv.

I motion 2023/24:569 av Sten Bergheden (M) anfördes behovet av en grundlig översyn av miljöbalken i syfte att förenkla och minska byråkratin och regelkrånglet. Enligt motionären medför miljöbalken en stor byråkrati och mycket stora utredningskostnader för företag, vilket är direkt hämmande för utvecklingen. Det riskerar att leda till att produktionen flyttas till andra länder,

och kan medföra produktion under mycket sämre miljöförhållanden än i Sverige.

Kompletterande uppgifter

Miljöbalken syftar enligt 1 kap. 1 § till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. I paragrafen anges miljöbalkens mål som berör såväl människan som natur- och kulturmiljön och som är inriktat både på att begränsa nuvarande hälso- och miljöpåverkan och på att skapa långsiktigt goda förhållanden. Enligt förarbetena till miljöbalken ger de miljömålen som riksdagen fastställt ledning i fråga om vad en hållbar utveckling innebär (prop. 1997/98:45 del 2). I paragrafens andra stycke anges vad som ska gälla för att miljöbalkens mål ska uppnås. Enligt detta stycke ska miljöbalken tillämpas så att

1. människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan
2. värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas
3. den biologiska mångfalden bevaras
4. mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas
5. återanvändning och återvinning liksom annan hushållning med material, råvaror och energi främjas så att ett kretslopp uppnås.

De uppräknade punkterna är enligt förarbetena till miljöbalken inte en uttömmande beskrivning av hur målet uppfylls utan exempel på sådant som är av särskild betydelse för balkens mål (prop. 1997/98:45 del 2).

I 2 kap. finns ett antal hänsynsregler som gäller bl.a. vid bedrivande av verksamhet. I 2 kap. 7 § anges att hänsynsreglerna som huvudregel gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Vid tillämpningen av hänsynsreglerna i 2 kap. 2–6 §§ ska alltså en rimlighetsavvägning göras. En utgångspunkt för bedömningen är att de krav som behövs för att miljöbalkens mål ska uppnås ska ställas. En central del av tillämpningen av denna bestämmelse är sedan att bedöma proportionerna mellan nyttan av ett försiktighetsmått och kostnaderna för att vidta det. Endast om kostnaderna bedöms vara orimligt stora i förhållande till nyttan med åtgärden eller försiktighetsmättet kan det bli aktuellt att avstå från att föreskriva ett sådant krav. Detta innebär att det är förhållandena i det enskilda fallet som avgör vilka krav som kan ställas – vad som bedöms vara orimligt stora kostnader i ett fall kan betraktas som skäliga krav i ett annat, beroende på hur behoven av det aktuella försiktighetsmättet värderas i de olika fallen.

I skrivelsen Miljömålen – med sikte på framtiden (skr. 2017/18:265) framhåller regeringen att miljöbalken är ett viktigt verktyg för att genomföra miljöpolitiken. Bestämmelserna i balken syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. Flera av de centrala myndigheter som har ett utpekad ansvar i miljömålssystemet är också tillsynsmyndigheter enligt miljöbalken. Regelverket och systemet för prövning är utformat för att möjliggöra en samlad och integrerad tillståndsprövning. Syftet är att den totala miljöpåverkan av verksamheter och åtgärder ska bedömas i ett sammanhang. Därigenom ska det bli möjligt att nå maximal miljönytta och styra mot miljö-kvalitetsmålen.

Flera utredningar har under de senaste åren berört miljöbalken. Exempelvis har en särskild utredare sett över all relevant svensk lagstiftning, bl.a. miljöbalken, så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag (Klimatråtsutredningen, dir. 2019:101). Utredningen överlämnade i mars 2021 delbetänkandet En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden (SOU 2021:21) till regeringen. I delbetänkandet redovisas hur miljöbalken kan anpassas så att den blir ett effektivt verktyg för att bidra till att nå Sveriges klimatmål. I maj 2022 överlämnade utredningen slutbetänkandet Rätt för klimatet (SOU 2022:21) till regeringen. Utredningen har bl.a. tittat på möjligheten att väga klimatnytta mot negativ påverkan på människors hälsa och miljön genom en särskild avvägningsregel i miljöbalken eller på något annat sätt och föreslår bl.a. förändringar i platsvalsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken. Betänkandena har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet.

Vidare överlämnade Miljöprövningsutredningen i juni 2022 betänkandet Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33) till regeringen. Utredningen har haft i uppdrag att se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna de förslag på åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning till gagn för en grön omställning. Det övergripande syftet med utredningen har varit dels att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar genom horisontella förändringar i miljöprövningen, dels att åstadkomma snabbare och enklare prövningsprocesser, samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs. I betänkandet föreslås ett antal ändringar i miljöbalken för att nå detta syfte. I Regeringskansliets propositionsförteckning för riksmötet 2023/24 redovisas att regeringen ska överlämna en proposition med titeln Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning till riksdagen under våren 2024.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling utifrån de miljömål som riksdagen fastställt, och att den är ett viktigt verktyg för genomförandet av miljöpolitiken. Vidare konstaterar utskottet att det fram-

går av miljöbalken att det vid tillståndsprövning ska göras en rimlighetsavvägning av kostnader och den totala miljöpåverkan av verksamheter och åtgärder. Utskottet noterar att både Klimatråtsutredningen och Miljöprövningsutredningen nyligen har sett över miljöbalken, bl.a. i syfte att föreslå ändringar för att modernisera och effektivisera miljöprövningen och främja investeringar samtidigt som miljöskyddet säkerställs. Utredningarnas förslag är under beredning inom Regeringskansliet. I avvaktan på resultatet av det arbete som nu pågår avstyrker utskottet motionerna 2023/24:122 (SD), 2023/24:569 (M) och 2023/24:2458 (C) yrkande 20.

Miljöprövning och tillståndsprocesser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om effektiva tillståndsprocesser, om ändringstillstånd och om miljöprövning.

Jämför reservation 3 (S), 4 (C), 5 (MP), 6 (S), 7 (S) och 8 (MP).

Motionerna

Effektiva tillståndsprocesser

I kommittémotion 2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 12 anförs att det krävs snabbare, effektivare och enklare tillståndsprocesser, med fortsatt höga miljökrav, för att främja en snabbare omställning. Motionärerna understryker att det behövs för att driva den gröna industriella revolutionen och säkerställa att klimatinvesteringar och jobb stannar i Sverige. Vidare anförs i yrkande 14 i samma motion att tillståndsprocesserna måste vara likvärdiga och förutsägbara över hela landet.

I kommittémotion 2023/24:447 av Tobias Andersson m.fl. (SD) anförs inriktningen i det fortsatta arbetet med att skapa effektiva tillståndsprocesser för svensk industri. Enligt motionärerna finns det grundläggande problem med det svenska miljöstillståndsrfarandet. Tillståndsprövningen enligt miljöbalken behöver förenklas och förkortas, och göras mer flexibel, effektiv och förutsägbar.

I yrkande 27 i kommittémotion 2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) anförs att det finns behov av att verka för en förenklad och effektiviserad miljöprövning och tillståndsprocess. Motionärernas mål är att tiden för tillståndsprocesser ska halveras och att det ska bli tydligare för sökanden vad som förväntas, hur lång tid processen kommer att ta och på vilka grunder beslut kommer att fattas. Samarbetet med myndigheter ska förbättras och regelverk förenklas. Kostnaderna ska sänkas för både näringslivet och skattebetalarna. Allt detta ska ske med bibehållen omsorg om miljö och klimat.

I partimotion 2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 19, föreslås att tillsättning av en kriskommission för ny kraft bör övervägas, med

uppdrag att se över lagstiftning och tillståndprocesser och korta handläggningstiden till maximalt två år. Enligt motionärerna bör all relevant lagstiftning och regelgivning samt implementeringen av berörda EU-regelverk ses över för att möjliggöra kraftigt förkortade och förenklade tillståndprocesser. Det bör också omfatta tillståndprocesser för industriella verksamheter som är avgörande för klimatomställningen.

I kommittémotion 2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4 framhåller motionärerna att det bör införas en lex Cementa med en permanent möjlighet för regeringen att tillståndspröva samhällsviktig verksamhet.

I yrkande 53 i partimotion 2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) anförs att prioriterade åtgärder från Klimaträttsutredningen och Miljöprövningsutredningen bör genomföras för att förkorta tillståndprocesserna utan att försämra näringslivets miljöarbete. Även i kommittémotion 2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 28 anförs att förslag från Miljöprövnings- och Klimaträttsutredningen som syftar till att effektivisera tillämpningen av regelverk för tillstånd och omprövning bör genomföras.

I motion 2023/24:1616 av Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C) yrkande 2 anförs att förslagen i Miljömyndighetsutredningens betänkande Vägar till ett effektivare miljöarbete (SOU 2015:43) ska aktualiseras. Motionärerna framhåller att handläggningstiderna i fråga om tillståndsprövningar tar allt längre tid trots att samsynen kring svenska miljökrav.

Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) anför i motion 2023/24:724 yrkande 1 att möjligheten att ta fram lämpliga författningsändringar i syfte att snabba på tillståndprocesser för miljötillstånd bör ses över. Motionärerna framhåller att företagen måste få bättre möjlighet att fullt ut använda sin innovations- och utvecklingspotential för att klara av den gröna omställningen och nå de högt uppställda klimatmålen.

Gustaf Göthberg och Marie-Louise Hänel Sandström (båda M) lyfter i motion 2023/24:1100 fram behovet av effektivare miljötillståndprocesser. Motionärerna hänvisar till att långa handläggningstider, komplicerade tillvägagångssätt, myndigheter som inte kommunicerar med varandra och inte minst oförutsägheter i besked och oklarheter i tidsplaner ligger företagen och därmed också klimatomställningen till last.

Ändringstillstånd

I kommittémotionerna 2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 samt 2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 9 anförs att ändringstillstånd ska vara huvudregel vid ändringsprövningar för miljötillstånd. Enligt motionärerna är det centralt för att effektivisera tillståndprocesserna att Miljöprövningsutredningens förslag om att ändringstillstånd ska vara huvudregel genomförs och att fler verksamheter lättare ska kunna ändra sina tillstånd.

Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) anser i motion 2023/24:724 yrkande 2 att möjligheten att komplettera befintligt miljötillstånd

bör ses över som alternativ till principen att alltid söka nytt miljötillstånd. Enligt motionärerna skulle det kunna skapa en större möjlighet till grön innovation och omställning runt om i hela Sverige.

Övrigt om miljöprövning

I kommittémotion 2023/24:897 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkande 8 anförs att ett miljötillstånd ska kunna hållas öppet så att tillståndsgivaren senare kan lägga till tillståndsvillkor för nya ämnen utifrån ny kunskap, alternativt göra verksamheters miljötillstånd tidsbegränsade så att ny kunskap kan tas i beaktande vid förläggning. Vidare anser motionärerna i yrkande 9 att listan med särskilt förorenande ämnen bör utvärderas och uppdateras kontinuerligt och att senast tillgängliga kunskap bör utgöra grunden vid prövningsbeslut. Enligt motionärerna kan det göras antingen genom att tillståndsgivaren lägger till nya ämnen i tillstånden enligt ny kunskap eller att miljötillstånden blir tidsbegränsade och omprövas enligt ny kunskap inom ett visst tidsintervall.

I kommittémotion 2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 78 anförs att effekterna på kolinlagringen vid exploatering av mark behöver synliggöras i de miljöbedömningar som tas fram i samband med planering och beslut under miljöbalken och plan- och bygglagen och vid tillämpning av sektorslagstiftning för olika typer av infrastruktur.

I kommittémotion 2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 anförs att det bör införas en extern instans som godkänner miljökonsekvensbeskrivningen och avgör om denna kan anses komplett innan miljöprövning inleds. Enligt motionärerna bör en instans som kan granska och bedöma om en miljökonsekvensbeskrivning är komplett införas så att miljöprövning i domstol kan påbörjas när fullgott underlag är tillgängligt.

Kompletterande uppgifter

Den som bedriver miljöfarlig verksamhet kan ha tillstånds- eller anmälningsplikt för sin verksamhet (9 kap. 6 § miljöbalken). Av miljöprövningsförordningen (2013:251) framgår vilka verksamheter som kräver tillstånd och vilka verksamheter som kräver anmälan. I förordningen är tillståndspliktiga verksamheter markerade med A eller B och anmälningspliktiga med C. A-verksamheter ska söka tillstånd hos en mark- och miljödomstol och B-verksamheter ska söka tillstånd hos en miljöprövningsdelegation vid länsstyrelsen. C-verksamheter anmäls till kommunen.

Av 22 kap. 1 § miljöbalken följer att en ansökan om tillstånd för miljöfarlig verksamhet ska vara skriftlig och bl.a. innehålla ritningar och tekniska beskrivningar med visst innehåll. Ansökan ska också innehålla uppgifter om utsläppskällor, samt om arten och mängden av alla förutsebara utsläpp. Den ska vidare innehålla förslag till de åtgärder som kan behövas dels för att förebygga uppkomsten av avfall, dels för att förbereda för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av det avfall som anläggningen ger upphov till. Ansökan ska även, när det krävs enligt 6 kap. miljöbalken,

innehålla en miljökonsekvensbeskrivning. I förarbetena framhålls att det är sökanden som har det fulla ansvaret för vad miljökonsekvensbeskrivningen innehåller. En konsekvens av en ofullständig eller oriktig miljökonsekvensbeskrivning är att ansökan kan komma att avslås (prop. 1997/98:45 del 2). Vidare ska ansökan bl.a. innehålla förslag till skyddsåtgärder och försiktighetsmått samt förslag till övervakning och kontroll av verksamheten.

I 6 kap. 35 § miljöbalken anges vad en miljökonsekvensbeskrivning för en specifik miljöbedömning vid tillståndsprövning ska innehålla. Ytterligare detaljer om vad som ska anges i en sådan miljökonsekvensbeskrivning finns i 15–19 §§ miljöbedömningsförordningen (2017:966). Om mark- och miljödomstolen bedömer att en ansökan om tillstånd till miljöfarlig verksamhet är ofullständig ska domstolen enligt 22 kap. 2 § miljöbalken förelägga sökanden att avhjälpa bristen inom en viss tid. Om sökanden inte följer föreläggandet får domstolen besluta att bristen ska avhjälpas på sökandens bekostnad eller, om bristen är så väsentlig att ansökan inte kan ligga till grund för prövning av målet, avvisa ansökan.

En miljöprövningsdelegation är ett särskilt organ för länsstyrelsens prövning av vissa ärenden om miljöfarlig verksamhet. Miljöprövningsdelegationen ansvarar för att de ärenden som den prövar blir tillräckligt beredda. Vid handläggningen av ärenden ska myndigheten bl.a. tillämpa bestämmelserna i 22 kap. om vad en ansökan ska innehålla och följderna av att en ansökan är ofullständig (3, 21 och 29 §§ förordningen [2011:1237] om miljöprövningsdelegationer och 19 kap. 5 § miljöbalken). Vid miljöprövningsdelegationernas handläggning av ansökningar om tillstånd för att bedriva miljöfarlig verksamhet (B-verksamheter) gäller även bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900). Om ett ärende som har inletts av en enskild part inte har avgjorts i första instans senast inom sex månader får parten skriftligen enligt 12 § förvaltningslagen begära att myndigheten ska avgöra ärendet. Myndigheten ska inom fyra veckor från den dag då en sådan begäran kom in antingen avgöra ärendet eller i ett särskilt beslut avslå begäran. Myndighetens prövning får begäras vid ett tillfälle under ärendets handläggning. Bestämmelsen är enbart tillämplig vid handläggning hos en förvaltningsmyndighet som första instans.

Miljömyndighetsutredningen

Miljömyndighetsutredningen överlämnade i mars 2015 sitt slutbetänkande Vågar till ett effektivare miljöarbete (SOU 2015:43) till regeringen. Utredningen hade haft i uppdrag att pröva förutsättningarna för en tydligare, effektivare och mer ändamålsenlig myndighetsstruktur och ett bättre resursutnyttjande för myndigheterna. I utredningen presenterades ett antal förslag varav regeringen gick vidare med några men valde att inte gå vidare med andra. Förslaget om att inrätta en ny miljötillsynsmyndighet avslutades t.ex. genom regeringens beslut att tillsätta Miljötillsynsutredningen, vars

övergripande slutsats var att organisationen för miljötillsynen inte bör ändras (SOU 2017:63).

Miljöprövningsutredningen

I augusti 2020 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att se över det nuvarande systemet för miljöprövning och lämna förslag på de ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning (dir 2020:86). Genom tilläggsdirektiv (dir 2021:57) förlängdes och utvidgades uppdraget, med bl.a. att utredaren skulle se över hur tidsbegränsning av tillstånd och omprövning av tillstånd och villkor skulle kunna bli effektiva och verkningfulla medel för att säkerställa att verksamheter och åtgärder bedrivs med moderna miljövillkor, i syfte att nå miljö- och klimatmålen.

Miljöprövningsutredningen överlämnade i juni 2022 betänkandet Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33) till regeringen. I betänkandet lämnas en rad förslag som syftar till att tillsammans göra prövningsprocesserna snabbare och enklare utan ett försämrat miljöskydd. Utredningen föreslår bl.a. att

- ändringsprövning ska vara huvudregel när någon ansöker om att ändra en miljöfarlig verksamhet
- det ska bli tydligare var gränsen går mellan tillstånds- och anmälningsplikt för ändring av en tillståndspliktig verksamhet
- det ska införas en obligatorisk omprövning av befintliga domar och beslut för att förse miljöfarliga verksamheter med moderna miljövillkor
- länsstyrelsens roll som nav och aktiv samrådspart i samrådsprocessen ska stärkas så att det blir tydligare för verksamhetsutövaren vad ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen förväntas innehålla
- länsstyrelsen ska redovisa sin bedömning av vad en miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla
- länsstyrelsen ska identifiera de väsentliga miljöeffekterna och redogöra för olika uppfattningar i fråga om de väsentliga miljöeffekterna och hur de har beaktats
- regeringen ska ge i uppdrag till berörda riksintressemyndigheter att ta fram strategier och planeringsdokument med syftet att hantera målkonflikter och därigenom möjliggöra en snabbare grön omställning
- partsrollen ska göras mer ändamålsenlig, färre myndigheter ska ha denna roll och samordningen ska öka
- muntlig förberedelse ska användas i fler mål för att reda ut avgränsningsfrågor och tidigt inventera kompletteringsbehov
- tidsplaner ska användas oftare för att öka förutsägbarheten i handläggningen och minska antalet anstånd
- en särskild bestämmelse om tidsplaner införs som är anpassad för miljömål och som ska gälla även för miljöprövningsdelegationerna
- utrymmet för digital hantering i ansökningsmål utökas.

Utredningen anser inte att det bör införas ett särskilt spår för anmälan av B-verksamheter. Däremot föreslår utredningen att utrymmet för en s.k. liten miljökonsekvensbeskrivning förtydligas genom att begreppet förenklat underlag används i stället. Begreppen bör renodlas, och begreppet miljökonsekvensbeskrivning ska förbehållas verksamheter med betydande miljöpåverkan. Vidare bör Naturvårdsverket ta fram en vägledning om vad kravet på förenklat underlag närmare innebär.

Utredningen anser inte att tillstånd som huvudregel ska tidsbegränsas. Enligt utredningen bör det inte heller införas lagstadgade tidsfrister för handläggningen. Regeringen bör dock överväga att införa handläggningsmål i regleringsbrevet för Sveriges Domstolar och länsstyrelserna.

Utredningen föreslår vidare att det ska inrättas en särskild klimatstyrka vid någon av landets länsstyrelser för att stödja länsstyrelserna i arbetet med nya eller ändrade miljötillstånd för verksamheter och åtgärder som väsentligt bidrar till att uppnå klimatmålen. Energimyndigheten föreslås vidare få i uppgift att, i samverkan med Naturvårdsverket, bli ett kunskapscentrum för industrins klimatomställning. Centrumet ska bistå länsstyrelserna och klimatstyrkan dels i deras arbete med ansökningar om nya eller ändrade miljötillstånd, dels med tekniskt kunnande om industrins klimatomställning. Syftet med klimatstyrkan och kunskapscentrumet är att ge processmässigt och kunskapsmässigt stöd för att på så sätt öka effektiviteten vid handläggningen av tillståndsärenden som rör verksamheter som på ett väsentligt sätt bidrar till att nå klimatmålen. Utredningen anser dock inte att det bör införas något förtursförfarande för verksamheter som på ett väsentligt sätt bidrar till att nå klimatmålen.

I utredningen föreslås vidare att regeringens tillståndsprövning ska göras tidigt i processen och att det ska utredas hur en ökad användning av generella föreskrifter kan effektivisera tillståndsprövningen.

Betänkandet har remissbehandlats. I Regeringskansliets propositionsförteckning för riksmötet 2023/24 redovisas att regeringen ska överlämna en proposition med titeln Steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning till riksdagen under våren 2024.

Klimaträttsutredningen

Den 31 mars 2021 redovisade Klimaträttsutredningen delbetänkandet En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden (SOU 2021:21). I delbetänkandet lämnas förslag som innebär att alla som tillämpar miljöbalken ska arbeta för att minimera klimatförändringarna få möjlighet att föregripa lagstiftningens obligatoriska krav. Genom att verksamhetsutövare och de som vidtar åtgärder själva ska föreslå och genomföra de åtgärder som behövs verkar miljöbalken även förebyggande.

Klimaträttsutredningen slutredovisade sitt uppdrag den 18 maj 2022 i betänkandet Rätt för klimatet (SOU 2022:21). Utredningen anför bl.a. att det finns ett visst rättsligt utrymme för att ge klimatet större tyngd i förhållande till andra skyddsintressen enligt miljöbalken, men att utrymmet är mycket

begränsat. Enligt utredningen medför miljöbalkens systematik att en ny bestämmelse i 2 kap. inte möjliggör avvägningar mot intressen som regleras i andra delar av balken. Det är oftast sådana intressen som utgör hinder i prövningarna. I utredningen redovisas vidare att det på EU-nivå finns ett visst rättsligt utrymme för att ge klimat större tyngd i tillståndsprövningar, men att det är relativt litet. Utredningen föreslår att platsvalsregeln i 2 kap. 6 § miljöbalken klimatanpassas så att det även ska beaktas att ändamålet med verksamheten eller åtgärden ska kunna uppnås med minsta klimatpåverkan eller största bidrag till att minimera klimatförändringar när en plats ska väljas. Enligt utredningen kommer detta, tillsammans med förslagen från delbetänkandet, att leda till att klimatperspektivet införs på ett genomgripande sätt i 2 kap. miljöbalken. Utredningen förordar dock inte en avvägningsregel i 2 kap. miljöbalken eftersom en sådan bedöms få mycket begränsad effekt på möjligheterna både att få tillstånd och att förkorta tidsåtgången för prövningen. Tvärtom skulle en sådan regel sannolikt förlänga tidsåtgången i många fall. Klimaträttsutredningens betänkanden har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap

I februari 2023 lämnade Utredningen om näringslivets försörjningsberedskap delbetänkandet Tillfälligt miljö tillstånd för samhällsviktig verksamhet – för ökad försörjningsberedskap (SOU 2023:11) till regeringen. Utredningens uppdrag var att utreda hur regeringen kan ges möjlighet att besluta om tillfälligt tillstånd enligt miljöbalken och om undantag från MKB-direktivet³ för samhällsviktig verksamhet när sådan verksamhet är tidskritisk för att tillgodose väsentliga allmänna intressen, när behovet inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt annat tillfredsställande sätt. Utredningen föreslår bl.a. att regeringen ska ges möjlighet att pröva miljö tillstånd för samhällsviktig verksamhet i undantagsfall, och besluta om sådana dispenser som krävs. Tillstånden ska tidsbegränsas till maximalt fem år, men regeringen ska kunna förlänga giltighetstiden av ett meddelat tillstånd. Utredningen föreslår även att det ska införas en möjlighet för regeringen att i enskilda fall fatta ett särskilt beslut som innebär att en verksamhet får undantas från miljöbalkens krav på en specifik miljöbedömning eller liten miljökonsekvensbeskrivning. Betänkandet bereds nu inom Regeringskansliet.

Regeringsprövningsutredningen

Den 7 april 2022 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utreda regeringens roll som överinstans på vissa delar av miljöområdet (dir 2022:26). Syftet var att åstadkomma en prövningsordning som innebär att regeringen endast är överinstans om frågan som ska prövas rymmer tydliga politiska

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/92/EU av den 13 december 2011 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (kodifiering), ändrat genom direktiv 2014/52/EU Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/52/EU av den 16 april 2014 om ändring av direktiv 2011/92/EU om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (MKB-direktivet)

avvägningar. Den särskilda utredaren skulle även, till viss del, se över processen för ärenden som får tillåtlighetsprövas av regeringen enligt 17 kap. miljöbalken i syfte att åstadkomma snabba prövningsprocesser. Uppdraget skulle ha redovisats senast den 30 juni 2023. Regeringen beslutade den 25 maj 2023 att utvidga uppdraget. I tilläggsdirektivet gavs uppdrag att bl.a. analysera, överväga och om lämpligt föreslå, under vilka ytterligare omständigheter regeringen bör ha möjlighet att pröva frågor om tillstånd enligt miljöbalken. Utredningen skulle vidare analysera och föreslå ett genomförande som möjliggör införande av undantagen i artikel 1.3 och 2.4 i MKB-direktivet. Utredningen fick även i uppdrag att föreslå ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om avgifter för prövning och tillsyn enligt lagen (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, och utreda om regeringen bör pröva ärenden om Natura 2000-tillstånd för vissa verksamheter i Sveriges ekonomiska zon.

Den 8 februari 2024 presenterades betänkandet Rätt frågor på regeringens bord – En ändamålsenlig regeringsprövning på miljöområdet (SOU 2024:11). Utredningen har övervägt om regeringens roll ska minska i vissa miljöprövningsärenden, samtidigt som den ska öka i andra avseenden. Enligt utredningen är det i vissa fall angeläget för regeringen att hantera frågor som innefattar politiska avvägningar mellan olika samhällsintressen, i andra fall är det mer ändamålsenligt att en förvaltningsmyndighet eller domstol fattar dessa beslut. Erfarenheter visar också att det finns ett samhälleligt behov av att hantera vissa miljöprövningar brådskande. Vidare har utredningen övervägt möjligheterna för regeringen att bevilja undantag från vissa EU-rättsliga krav för bl.a. projekt som avser försvaret liksom beredskapen vid civila olyckor och kriser. Utredningen har även sett över vilken instans som ska överpröva vissa beslut om områdesskydd. Beredning av betänkandet pågår inom Regeringskansliet.

Uppdrag om förbättrad vägledning

I regleringsbrevet för 2023 fick Naturvårdsverket i uppdrag att utveckla den vägledning om miljö tillståndsprövning och anmälan som finns på myndighetens webbplats. Den 28 februari 2024 presenterade Naturvårdsverket en ny vägledning för företag som behöver söka tillstånd för miljöfarlig verksamhet vid en miljöprövningsdelegation hos länsstyrelsen. Syftet med vägledningen är att sprida kunskap om tillståndsprövningsprocessen för att därmed göra det enklare för företag att göra rätt och förstå vilka underlag som behöver finnas på plats vid en viss tidpunkt. Dessutom tydliggör den vilka aktörer som är aktiva när under en tillståndsprövningsprocess. Vidare har Naturvårdsverket i uppdrag att tillsammans med Tillväxtverket utveckla en vägledning på Verksam.se om reglerna för tillstånd och anmälan enligt miljöbalken och författningar som har meddelats med stöd av miljöbalken.

Riksdagens tillkännagivanden om tillståndsprocesser och miljöprövning

I oktober 2017 riktade riksdagen, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, två tillkännagivanden till regeringen i samband med behandlingen av en proposition om miljöbedömningar (prop. 2016/17:200, bet. 2017/18:MJU5, rskr. 2017/18:20). Enligt det ena tillkännagivandet ska det svenska regelverket för vilka verksamheter och åtgärder som kan eller inte kan antas ha betydande miljöpåverkan anpassas till MKB-direktivets bestämmelser i direktivets lydelse enligt ändringsdirektivet. Utskottet framhöll bl.a. att MKB-direktivet innehåller konkreta anvisningar om vilka verksamheter och åtgärder som alltid ska antas ha en betydande miljöpåverkan. Regeringen bör därför säkerställa att svenska bestämmelser om kategorisering av verksamheter och åtgärder stämmer överens med direktivet i detta avseende, men att omfattningen inte utökas. Det bör finnas möjlighet till en inledande fall-till-fall-bedömning för den grupp av verksamheter och åtgärder som enligt direktivet inte ska genomgå en obligatorisk miljöbedömning. Enligt skrivelse 2023/24:75 är tillkännagivandet inte slutbehandlat. Regeringen redovisar att Naturvårdsverkets redovisning av ett regeringsuppdrag om att se över förteckningen över verksamheter och åtgärder som ska antas medföra en betydande miljöpåverkan (M2017/03195) har remitterats och remissvaren har sammanställts. Frågan hanteras inom ramen för ett arbete med en formell underrättelse som EU-kommissionen lämnade hösten 2019 till Sverige om det svenska genomförandet av direktivet där kritiken bl.a. tangerade kategoriseringen av verksamheter och åtgärder. Sverige besvarade den formella underrättelsen i februari 2020. I mars 2021 remitterades departementspromemorian Ett förbättrat genomförande av MKB-direktivet. Promemorian innehåller författningsförslag som syftar till ett förbättrat genomförande av direktivet till följd av överträdelseärendet. Remissen besvarades av ett stort antal remissinstanser och arbetet med att omhänderta remissvaren pågår. Under 2023 bereddes ytterligare en departementspromemoria med förslag som syftar till att ytterligare förbättra genomförandet av direktivet inom Regeringskansliet. Promemorian har remitterats. De förordningsändringar som Naturvårdsverket föreslog i sin redovisning från 2017 kommer att hanteras samlat med arbetet med överträdelseärendet. Arbetet är omfattande och komplicerat och tar därför tid att genomföra. Punkten är inte slutbehandlad.

Det andra tillkännagivandet rörde frågan om att utvärdera den nya lagstiftningen och dess tillämpning (prop. 2016/17:200, bet. 2017/18:MJU5, rskr. 2017/18:20). Utskottet framhöll i sitt ställningstagande att det var angeläget att planera för att genomföra en utvärdering av den nya lagstiftningen. I skrivelse 2021/22:75 Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2021 anförde regeringen att punkten var slutbehandlad med hänvisning bl.a. till att Naturvårdsverket i juni 2021 redovisade ett uppdrag om att utvärdera ändringarna i miljöbalken när det gällde miljöbedömningar och att Naturvårdsverket och länsstyrelserna mot bakgrund av denna redovisning fått i uppdrag att se över förutsättningar för att utveckla en myndig-

hetsgemensam vägledning för miljö tillståndsprovningen och miljöbedömningsprocessen. Miljö- och jordbruksutskottet yttrade sig till konstitutionsutskottet över skrivelsen men framförde inte några invändningar mot regeringens bedömning (yttr. 2021/22: MJU5y).

I maj 2017 riktade riksdagen, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om förenklade och förkortade tillståndsprocesser (bet. 2016/17: MJU22, rskr. 2016/17:289). Utskottet framhöll bl.a. att tillståndsprocesserna måste utformas på ett sådant sätt att de inte i onödan hindrar, försenar eller fördyrar investeringar som i slutändan ofta minskar den samlade miljöpåverkan. Utskottet framhöll vidare att myndigheternas prövningar och krav på underlag ska vara enkla, förutsägbara och effektiva. Utskottet anförde även att det t.ex. kan övervägas om företag som vill vidta miljöförbättrande åtgärder bör premieras genom att ges en ”grön gräddfil” – dvs. en skyndsammare handläggning – i tillståndshandläggningen och att det bör ställas upp tydliga mål för hur lång tid handläggningen bör få ta i normalfallet i olika slags tillståndsärenden.

I april 2018 riktade riksdagen, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om att ytterligare reformera tillståndsprocesserna för miljöpåverkande verksamheter (bet. 2017/18: MJU19, rskr. 2017/18:217). Utskottet framhöll att det såg positivt på de arbeten som pågår med anledning av det senaste årets tillkännagivanden om tillståndsprocesser och handläggningstider. Utskottet anförde att det dock finns starka skäl för att ytterligare fortsätta arbetet med att förbättra tillståndsprocesserna. Utskottet hänvisade vidare till vikten av att omsätta de förslag som lämnats av Tillväxtverket och Naturvårdsverket i konkreta åtgärder.

I budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20) redovisade regeringen de två senast nämnda tillkännagivandena som slutbehandlade mot bakgrund av ett stort antal åtgärder, bl.a. de som redovisas nedan när det gäller tillkännagivandet från juni 2019. Vid behandlingen av budgetpropositionen anförde utskottet att det inte hade något att invända mot regeringens bedömningar om tillkännagivandena (bet. 2022/23: MJU1).

I juni 2019 riktade riksdagen, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om behovet av ett s.k. grönt spår för att ta ytterligare steg för att förbättra tillståndsprocesserna, bl.a. genom skyndsammare handläggning och proaktivt arbete. (bet. 2018/19: MJU18, rskr. 2018/19:275). I sitt ställningstagande anförde utskottet bl.a. att möjligheten och ändamålet med att införa ett s.k. grönt spår, dvs. en skyndsammare handläggning av mål och ärenden som gäller miljöförbättrande åtgärder eller verksamheter, noga bör övervägas, och att det behövs ett mer proaktivt arbete där företag och andra sökande i större utsträckning än i dag kan få stöd och råd om hur tillståndsprocesserna fungerar. Av skrivelse 2023/24:75 framgår att beredningen av tillkännagivandet fortsätter. Regeringen redovisar i skrivelsen att ett stort antal åtgärder har vidtagits, däribland att de aktuella frågorna har utretts och att uppdraget redovisats i promemorian Anpassad miljöprövning för en grön omställning (Ds 2018:38). Regeringen har även gett uppdrag till

Naturvårdsverket, länsstyrelserna och Domstolsverket om redovisning av statistik. Miljöprövningsutredningens betänkande har remitterats och remissvaren analyseras inom Regeringskansliet. Regeringen kommer vidare under året att tillsätta ytterligare en utredning för att förenkla och förkorta miljötillståndsprövningen enligt miljöbalken genom att göra den mer flexibel, effektiv och förutsebar. Genom budgetpropositionen för 2022 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 20) tillfördes medel till ett antal myndigheter för att möta de ökande kraven med anledning av den gröna omställningen. Regeringen har även gett länsstyrelserna och Domstolsverket uppdrag om främjande av en effektiv samrådsprocess och om digitala tjänster för tillståndsansökningar. Myndigheterna har redovisat sina uppdrag och redovisningarna analyseras nu inom Regeringskansliet.

I juni 2022 riktade riksdagen, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om att införa en tidsfrist vid miljöprövning (bet. 2021/22: MJU29, rskr. 2021/22:388–389). Utskottet anförde att den tid om sex månader som anges i 12 § förvaltningslagen bör ses som en utgångspunkt för den tid det bör ta för myndigheten att slutligt avgöra ärendet. Detta skulle enligt utskottet vara ett positivt bidrag i det viktiga arbetet med att förkorta tillståndprocesserna för jordbruket. Av skrivelse 2022/23:75 framgår att tillkännagivandet bereds vidare. Regeringen redovisar bl.a. att Miljöprövningsutredningen i sitt betänkande som redovisades den 30 mars 2023 berör frågan om tidsfrister för miljöprövningsmyndigheterna och att betänkandet bereds inom Regeringskansliet. Länsstyrelserna har vidare fått i uppdrag att redovisa förslag till målsättningar för handläggningstider inom miljöprövningsprocessen.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20) anför regeringen att en effektiv och förutsägbar miljöprövning, tillsynsvägledning och tillsyn enligt miljöbalken är en förutsättning för hållbar tillväxt och för att den gröna omställningen ska kunna genomföras och för att bidra till att flera miljömål nås. Regeringen framhåller vidare att det är en avgörande förutsättning för att genomföra klimatomställningen och samtidigt öka Sveriges konkurrenskraft och tillväxt att miljötillståndprocesserna blir både enklare och mer effektiva. Enligt regeringen gäller det för nya verksamheter, men också befintliga verksamheter som behöver ändras eller ställas om. Om ledtiderna i miljöprövningarna är alltför långa eller förutsägbarheten låg riskerar svenska företag att tappa i konkurrenskraft. En ökad effektivitet i miljöprövningsprocesserna skulle bidra till både en snabbare klimatomställning, en ökad investeringsvilja och Sveriges internationella attraktionskraft. Miljökraven ska vara ändamålsenliga, men miljöbalkens tillstånds- och processregler behöver moderniseras och utvecklas.

Enligt regeringen ser svenska företag dagens tillståndprocesser som ett hinder för att ställa om sina verksamheter, och det vill regeringen förändra. I syfte att möta näringslivets behov och bidra till klimatomställningen kommer

regeringen därför att genomföra delar av förslag som lämnats av Miljöprövningsutredningen (SOU 2022:33 Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen). Beredning av Klimatråtsutredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21) pågår.

Vidare redovisas att regeringen även beslutat om en ny utredning, Förenklade och förkortade tillståndprocesser enligt miljöbalken (dir. 2023:78, beskrivs vidare längre ned i betänkandet) och tilläggsdirektiv till Regeringsprövningsutredningen (dir. 2023:69). Regeringen anser att det är viktigt att den offentliga förvaltningen i ökad utsträckning bidrar till en snabbare takt i industri- och klimatomställningen, bl.a. genom att arbeta för kortare och mer förutsägbara tillståndprocesser. Detta syftar till att stärka svensk konkurrenskraft och beredskap och öka taken i klimatomställningen. För att genomföra beslutade förändringar i fråga om miljötillsyn, och föreslagna och kommande förändringar av miljötillståndprocessen föreslog regeringen höjda förvaltningsanslag för Sveriges Domstolar, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Enligt regeringen ger förstärkningen de berörda myndigheterna bättre förutsättningar att arbeta effektivt med såväl miljötillståndprocesserna som miljötillsynen.

Ytterligare åtgärder som vidtagits är en fortsatt insamling av uppgifter om samråd och prövning samt fortsatt utveckling av organisation och samverkansformer i miljöprövningssystemet. Regeringsprövningsutredningen (dir. 2022:26) har haft i uppdrag att se över regeringens roll som prövningsmyndighet i en modern och effektiv miljöprövning. Flera myndigheter har fått i uppdrag att bidra till att miljöprövningen fungerar på ett tillfredsställande sätt. Som ett led i arbetet med att effektivisera miljötillståndprocesserna har Naturvårdsverket redovisat två uppdrag om sitt deltagande i miljöprocesser (bl.a. KN2023/02110) och myndighetens arbete för att tillståndsprövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken ska bli effektivare och bidra till den gröna omställningen, inklusive vilka resultat arbetet har lett till mot bakgrund av att myndighetens förvaltningsanslag har tillförts ytterligare medel för detta ändamål. Naturvårdsverkets redovisning av statistik för miljötillståndsprövningen under 2022 visar att den genomsnittliga handläggningstiden av ärenden som avgörs av miljöprövningsdelegationerna ökade under 2021 och 2022, från 350 dagar 2020 till 387 dagar 2021 och 420 dagar 2022, men det finns variationer mellan länsstyrelserna (KN2023/03355). Det anförs även i budgetpropositionen att länsstyrelsernas beredning av ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftsparker bedöms ha bidragit till en snabbare och effektivare hantering av dessa ärenden. Regeringen bedömer dock att det, utöver pågående processer och uppdrag när det gäller tillståndsprövning och tillsyn, kommer att krävas ytterligare åtgärder för att möjliggöra snabbare och effektivare tillståndsprövning och en effektivare och enhetligare tillsyn.

I regleringsbrevet för 2024 har Naturvårdsverket fått i uppdrag att främja effektivare miljöprocesser. Naturvårdsverket ska genomföra de åtgärder i fråga om kommunikation, ändring av rutiner samt agerande vid samråd och förhandlingar som föreslås i rapporten Naturvårdsverkets arbete med

miljöprocesser (NV-09917-21). Åtgärderna ska bidra till att öka investeringsviljan i Sverige, till att stärka den svenska internationella attraktionskraften, beredskapen och resiliensen mot störningar samt till att öka takten i arbetet med grön omställning. Naturvårdsverket ska även redovisa hur myndigheten i övrigt har arbetat för att tillståndsprövning och tillsynsvägledning enligt miljöbalken ska bli mer effektiv och mer förutsägbar. Naturvårdsverket ska också ta fram ett utbildningskoncept riktat till länsstyrelser om tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet för att främja och säkerställa en god samt likartad handläggarkompetens i hela landet med kunskaper om miljölagstiftningens betydelse för industrin och olika branscher. Resultatet av åtgärderna ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 31 oktober 2024.

Vidare har Naturvårdsverket genom regleringsbrevet fått i uppdrag att sammanställa, analysera och presentera statistik över mark- och miljödomstolarnas prövningar av tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter och tillståndspliktig vattenverksamhet under 2023 och om miljöprövningsdelegationernas prövningar av tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter under 2023. Med utgångspunkt i rapporten Statistik för miljötillståndsprövningen (NV-08966-16) ska Naturvårdsverket även analysera om det finns behov av och möjligheter att utveckla statistiken. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Klimat- och näringslivsdepartementet) senast den 15 maj 2024.

Miljötillståndsutredningen

Den 12 juni 2023 tillsatte regeringen utredningen Förenklade och förkortade tillståndsprövningar enligt miljöbalken (dir. 2023:78). Enligt direktivet ska utredningen se över och lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar. I syfte att säkra näringslivets konkurrenskraft, öka investeringsviljan och främja en effektiv industriell klimatomställning, vilket bidrar till att klimat- och miljömålen kan nås, ska utredningen bl.a:

- utreda hur det svenska regelverket kan förändras i syfte att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till vad de relevanta EU-regelverken kräver, särskilt i fråga om processuella krav och i fråga om möjligheten att nyttja de undantag från ordinarie krav som finns
- utreda om tillståndsprövningen enligt miljöbalken bör delas upp på andra sätt än i dag
- utreda och ta fram förslag på hur förutsebarheten kan öka i tillståndsprövningsprocessen, genom bl.a. tydligare regler för innehållet i ansökan och hur prövningen ska avgränsas
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2024.

Klimathandlingsplanen

Den 21 december 2023 presenterade regeringen Klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59). I handlingsplanen anför regeringen att tillståndprocesserna enligt miljöbalken bör utformas så att Sverige kan möta klimatomställningens utmaningar på ett effektivt sätt. Förändringar bör genomföras i systemet för miljöprövning för att möjliggöra kortare, mer förutsebara och effektivare tillståndprocesser. Regeringen hänvisar till att det under de senaste åren har tagits flera initiativ för att utveckla miljöprövningen som ett verktyg i den gröna omställningen, bl.a. har Miljöprövningsutredningen sett över den svenska miljöprövningen och redovisat sitt uppdrag i betänkandet Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen (SOU 2022:33). Regeringen anför att delar av Miljöprövningsutredningens förslag bör genomföras i syfte att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar genom olika förändringar i miljöprövningen. Regeringen framhåller dock att det kommer att krävas ytterligare förändringar i systemet för miljöprövning för att möjliggöra kortare, mer förutsebara och effektivare tillståndprocesser och att regeringen därför tillsatt en utredning om förenklade och förkortade tillståndprocesser enligt miljöbalken (Miljö tillståndsutredningen KN 2023:2, beskrivet ovan). Enligt regeringen ska utredningen ta ett större grepp om frågan om miljöprövning än vad som hittills har gjorts och överväga olika åtgärder i syfte att effektivisera prövningen så att Sverige kan möta klimatomställningens utmaningar och säkra näringslivets konkurrenskraft. Vidare anför regeringen i klimathandlingsplanen att EU-regelverk, såsom industriutsläppsdirektivet (2010/75), förnybartdirektivet (2018/2001) och REPowerEU, rättsakten om nettonollindustri (COM(2023) 161) samt akten om kritiska råmaterial kan få stor påverkan på de svenska tillståndprocesserna. Sverige bör driva på i förhandlingarna inom EU för att säkra det svenska näringslivets konkurrenskraft, främja en effektiv industriell klimatomställning och säkerställa att regelverken fungerar i Sverige.

Utskottets ställningstagande

Effektiva tillståndprocesser

Inledningsvis kan utskottet konstatera att det råder bred enighet om behovet av att förenkla och effektivisera tillståndprocesserna för miljöprövning. Det är enligt utskottet en förutsättning för att de investeringar som krävs för att möta framtidens klimat- och energiförsörjningsutmaningar ska kunna genomföras, och för att främja svensk industri och svenska företags konkurrenskraft i en grön omställning.

Riksdagen har de senaste åren riktat flera tillkännagivanden till regeringen om att effektivisera tillståndprocesserna och förkorta handläggningstiderna. Utskottet konstaterar att det initierats och genomförts en rad utredningar, vilka lämnat förslag på ett stort antal åtgärder. Utskottet noterar att regeringen

uppgett att delar av Miljöprövningsutredningens förslag ska genomföras i syfte att underlätta miljö- och klimatförbättrande investeringar.

Utskottet delar regeringens bedömning att ytterligare förändringar i systemet för miljöprövning kan komma att krävas för att möjliggöra förenklade, mer förutsägbara och effektivare tillståndsprocesser. Utskottet noterar att det tillsatts en ny utredning om tillståndsprocesser enligt miljöbalken som enligt regeringen ska ta ett större grepp om miljöprövning än vad som hittills har gjorts, och utskottet ser fram emot att ta del av det kommande resultatet.

Vidare ser utskottet positivt på att det tillförts medel till de myndigheter som arbetar med tillståndsprovning. Utskottet noterar också att Naturvårdsverket fått i uppdrag att fortsätta arbetet med att främja effektivare miljöprocesser och en likvärdig handläggning i hela landet samt att myndigheten utvecklat vägledningarna för företag som söker tillstånd för miljöfarlig verksamhet i syfte att underlätta och förenkla tillståndsprocessen.

Med hänvisning till vad som anförts och i avvaktan på det arbete som pågår föreslår utskottet att motionerna 2023/24:447 (SD), 2023/24:724 (M) yrkande 1, 2023/24:996 (MP) yrkande 53, 2023/24:1100 (M), 2023/24:1519 (MP) yrkande 28, 2023/24:1616 (C) yrkande 2, 2023/24:2458 (C) yrkande 19, 2023/24:2485 (C) yrkande 27, 2023/24:2629 (S) yrkandena 12 och 14, och 2023/24:2633 (S) yrkande 4 lämnas utan åtgärd.

Ändringstillstånd

Miljöprövningsutredningen har i sitt betänkande föreslagit att ändringsprovning ska vara huvudregel när någon ansöker om att ändra en miljöfarlig verksamhet. Utskottet konstaterar att utredningens förslag bereds inom Regeringskansliet. I avvaktan på utfallet av detta arbete avstyrker utskottet motionerna 2023/24:724 (M) yrkande 2, 2023/24:2633 (S) yrkande 3 och 2023/24:2693 (S) yrkande 9.

Övrigt om miljöprövning

Som utskottet har konstaterat ovan pågår ett omfattande arbete när det gäller regelverket för miljöprövning. Utskottet noterar att Miljöprövningsutredningen bl.a. behandlar frågan om tidsbegränsade miljötillstånd samt att det lämnas ett antal förslag som rör arbetet med miljökonsekvensbeskrivningar. Förslagen är under beredning inom Regeringskansliet. I avvaktan på utfallet av detta arbete avstyrker utskottet motionerna 2023/24:897 (MP) yrkandena 8 och 9, 2023/24:1519 (MP) yrkande 78 och 2023/24:2633 (S) yrkande 1.

Miljöbrott och sanktionsavgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att se över straffen för grova miljöbrott och om miljöskaktionsavgifter.

Jämför reservation 9 (S) och 10 (V).

Motionerna

Miljöbrott

I kommittémotion 2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 55 anføres vikten av att se över straffen och grunderna för vad som ska ses som grova miljöbrott. Enligt motionärerna finns det en stark koppling mellan miljöbrott och större brottnätverk. Allt för många miljöbrott förblir olösta, och de påföljder som finns idag är otillräckliga.

I kommittémotion 2023/24:373 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 12 anføres att möjligheterna att skärpa straffen för de grövre miljöbrotten bör ses över. Motionärerna menar att miljöbrottsligheten är ett växande problem i det svenska samhället och att det är viktigt att miljöbrott ges prioritet hos de rättsvårdande myndigheterna eftersom konsekvenserna för djur, natur och människor är allvarliga.

Miljöskaktionsavgifter vid kemikaliebrott

I yrkande 32 i kommittémotion 2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) anføres att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljöskaktionsavgifter införs vid fler kemikaliebrott. Motionärerna anser att införande av miljöskaktionsavgifter skulle ge snabbare och effektivare straff för företag som säljer varor med förbjudna kemikalier och skapa bättre förutsättningar för att lagstiftningen ska följas.

Kompletterande uppgifter

För miljöbrott döms enligt 29 kap. 1 § miljöbalken den som, med uppsåt eller av oaktsamhet

- orsakar att det i mark, vatten eller luft släpps ut ett ämne som typiskt sett eller i det enskilda fallet medför eller kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse, eller någon annan betydande olägenhet i miljön
- förvarar ett ämne eller hanterar avfall på ett sätt som kan medföra en förorening som är skadlig för människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön

- orsakar en betydande olägenhet i miljön genom buller, skakning eller strålning
- bedriver verksamhet eller vidtar en åtgärd som ändrar yt- eller grundvattennivån på ett sätt som skadar eller kan skada människors hälsa, djur eller växter i en omfattning som inte har ringa betydelse eller som medför eller kan medföra någon annan betydande olägenhet i miljön.

Straffet för miljöbrott är böter eller fängelse i högst två år. För grovt miljöbrott är straffet fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om det har medfört eller kunnat medföra varaktiga skador av stor omfattning, om gärningen annars varit av särskilt farlig art eller innefattat ett medvetet risktagande av allvarligt slag eller om gärningspersonen, när det krävts särskild uppmärksamhet eller skicklighet, har gjort sig skyldig till en försummelse av allvarligt slag.

Miljösanktionsavgifter regleras i 30 kap. miljöbalken och förordningen (2012:259) om miljösanktionsavgifter. Syftet med avgiften är att verka avskräckande och därmed bidra till att upprätthålla hög standard i miljöpåverkande verksamhet. Miljösanktionsavgiften kan beslutas mot både näringsidkare, myndigheter och enskilda som bedriver verksamhet som faller inom ramen för miljöbalken.

Enligt 30 kap. 1 § miljöbalken får regeringen föreskriva att en särskild avgift ska betalas för vissa överträdelser. De överträdelser som kan leda till en miljösanktionsavgift beskrivs närmare i förordningen om miljösanktionsavgifter. Avgiftens storlek ska framgå av föreskrifterna och vara minst 1 000 kronor och högst 1 000 000 kronor. Avgiften bestäms schablonmässigt för olika typer av överträdelser. Det finns särskilda bestämmelser om avgift i de fall en överträdelse fortsätter eller om det är fråga om upprepade överträdelser.

Det är tillsynsmyndigheten som beslutar om miljösanktionsavgift. Beslutet kan enligt 30 kap. 7 § miljöbalken överklagas till mark- och miljödomstolen. Avgiften ska betalas även om överträdelserna inte begåtts uppsåtligt eller av oaktsamhet, men det finns undantag för fall där en avgift bedöms vara oskälig.

I april 2016 gav regeringen en särskild utredare i uppgift att se över miljötillsynen och sanktionssystemet i miljöbalken (Enhetliga och effektiva system för miljötillsyn och sanktioner, dir. 2016:32). Syftet var att optimera resurserna och utveckla genomförandet av tillsynen så att den blir mer enhetlig och effektiv och bidrar till att miljö kvalitetsmålen nås samt att fler miljöbrott upptäcks, utreds och beivras. Utredningen presenterade i juni 2017 betänkandet Miljötillsyn och sanktioner – en tillsyn präglad av ansvar, respekt och enkelhet (SOU 2017:63). Där konstaterades bl.a. att en sanktionsväxling på kemikalielagstiftningens område kan förväntas leda till ett effektivare sanktionssystem. I utredningen föreslogs att det skulle tillsättas en ny statlig utredning, en miljöstraffrättsutredning, med uppdrag att se över hela 29 kap. miljöbalken i syfte att skapa ett effektivt, proportionerligt och ekvivalent sanktionssystem.

Den 16 juni 2022 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över hur sanktionssystemet i miljöbalken och miljöbrottsbekämpningen kan stärkas (dir. 2022:69). Översynen ska syfta till att säkerställa att det miljörättsliga sanktionssystemet är effektivt och att samhällets möjligheter att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra överträdelser av miljölagstiftningen förbättras. Utredaren ska vid utförandet av uppdraget särskilt beakta de utmaningar som följer av att den organiserade brottsligheten har ökat sin närvaro på miljöområdet. Utredaren ska bl.a.

- ta ställning till hur den miljöstraffrättsliga regleringen kan skärpas och bli mer effektiv
- ta ställning till om, och i så fall hur, miljöstraffavgifter kan användas i fler fall och analysera om avgiftsnivåerna behöver höjas för att avgifterna ska vara effektiva
- analysera och föreslå åtgärder som förbättrar möjligheterna att upptäcka, utreda och lagföra miljöbrottslighet
- föreslå åtgärder som förebygger brottslig verksamhet på avfallsområdet
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget skulle ha redovisats senast den 21 december 2023.

Den 5 oktober 2023 fattade regeringen beslut om utvidgning av och förlängd tid för uppdraget (dir. 2023:139). Enligt regeringen har det nuvarande miljörättsliga sanktionssystemet utformats för att undvika att en gärning ska omfattas av såväl bestämmelser om miljöstraffavgift som straffbestämmelser. Inriktningen har alltså varit att skapa en reglering där överträdelser av miljölagstiftningen kan leda till en sanktion antingen i form av ett straff eller en miljöstraffavgift. Medan straff är reserverade för överträdelser av centrala skyldigheter i miljölagstiftningen är miljöstraffavgifter avsedda att användas för mindre allvarliga överträdelser. Systemet med miljöstraffavgifter är i dag utformat för att vara snabbt, enkelt, tydligt och schabloniserat och det förutsätter att det ska vara enkelt att konstatera att en överträdelse har begåtts. Bestämmelserna om miljöstraffavgift bygger på strikt ansvar, dvs. att avgiften tas ut även om överträdelserna inte begåtts med uppsåt eller av oaktsamhet, medan bestämmelserna om straffansvar i 29 kap. miljöbalken förutsätter att gärningen har begåtts uppsåtligt eller av oaktsamhet.

Huvuddelen av anmälningarna som avser miljöbrottslighet görs av tillsynsmyndigheter, som funnit att de objektiva omständigheterna ger anledning att anta att ett brott har begåtts. Av olika skäl leder dock en stor andel av anmälningarna inte till att någon förundersökning inleds eller till att något åtal väcks. I vissa fall avslutas ärendet med att åklagaren beslutar om ett strafföreläggande med företagsbot. I andra fall kan ett beslut att inte väcka åtal exempelvis motiveras med att gärningen bedöms som ringa eller att det inte går att visa att gärningen begåtts med uppsåt eller av oaktsamhet.

Enligt regeringen förekommer det således att åsidosättandet av centrala delar av miljölagstiftningen inte möts av någon reaktion från samhällets sida,

samtidigt som mindre allvarliga förseelser bestraffas genom miljöstraffavgifter. Det kan därför ifrågasättas om det nuvarande systemet är effektivt, proportionerligt och avskräckande.

Det kan vara lämpligt att vissa överträdelser som i dag är kriminaliserade, men som enbart leder till böter, i stället bestraffas med miljöstraffavgifter. Det måste dock samtidigt fortfarande vara möjligt att väcka åtal för brott om agerandet är att betrakta som en del av en allvarligare överträdelse. Utifrån omständigheterna i det enskilda fallet kan åsidosättandet av en skyldighet i miljölagstiftningen vara att betrakta som en mer eller mindre allvarlig överträdelse. Av betydelse för att bedöma allvaret i överträdelserna är bl.a. om det har varit en medveten eller avsiktlig överträdelse. Det har också stor betydelse vilken skada eller risk för skada som åsidosättandet har inneburit.

Sanktionsregleringen bör vara utformad så att det finns utrymme för att kriminalisera åsidosättandet av en skyldighet enligt miljölagstiftningen i vissa situationer och för att i andra situationer bestraffa överträdelserna genom en miljöstraffavgift. Gränserna för vad som ska vara kriminaliserat respektive omfattas av sanktionsavgifter bör vara bestämda utifrån om åsidosättandet utgör en mer eller mindre allvarlig överträdelse. En överträdelse som är att betrakta som lindrig kan vara lämplig att bestraffa med sanktionsavgifter. Det förutsätter att agerandet inte har inneburit skador eller annat än en liten risk för begränsade skador på människors hälsa eller miljön. Om åsidosättandet orsakat skador på människors hälsa eller miljön eller typiskt sett innebär risk för sådana skador bör det dock betraktas som en sådan överträdelse som omfattas av kriminalisering. Detsamma kan gälla för ett avsiktligt eller systematiskt agerande.

Ett system som tillåter att ett faktiskt handlande omfattas av såväl en straffbestämmelse som en bestämmelse om sanktionsavgift kan underlätta det ursprungliga uppdraget att genomföra en sanktionsväxling. Ett sådant system skulle t.ex. kunna möjliggöra att överträdelser av specifika handlingsregler på miljöområdet, exempelvis sådana som listas i 29 kap. 3 § andra stycket miljöbalken, avkriminaliseras och i stället omfattas av bestämmelser om sanktionsavgifter, samtidigt som överträdelser av samma handlingsregler kan vara straffbara om det finns särskilda omständigheter, t.ex. att gärningen typiskt sett har inneburit en risk för skada på människor eller miljön. Det senare är i dag kriminaliserat genom 29 kap. 3 § första stycket miljöbalken.

Ett annat exempel är överträdelser av villkor i tillstånd eller beslut som meddelats med stöd av balken och som är kriminaliserade genom 29 kap. 4 § första stycket 2 miljöbalken. Sådana överträdelser skulle i vissa fall i stället kunna bestraffas med en miljöstraffavgift samtidigt som allvarligare överträdelser, exempelvis sådana som typiskt sett medför skador på människors hälsa eller miljön, kan omfattas av straffansvaret i 29 kap. 1 § miljöbalken.

Tillsynsmyndigheterna bör på samma sätt som i dag anmäla en överträdelse av miljölagstiftningen till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten om de objektiva omständigheterna är sådana att de ger anledning att anta att ett brott

har begåtts. Om anmälan inte leder till att ett åtal väcks eller till att ett beslut om företagsbot fattas, bör Åklagarmyndigheten informera tillsynsmyndigheten så att myndigheten kan utreda om det finns skäl att påföra en sanktionsavgift.

Inom EU pågår för närvarande revideringar av flera förordningar och direktiv som faller inom miljöbalkens tillämpningsområde, bl.a. Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp, Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1013/2006 av den 14 juni 2006 om transport av avfall och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 517/2014 av den 16 april 2014 om fluorerade växthusgaser. Dessa rättsakter innehåller bestämmelser om sanktioner som gäller parallellt med Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/99/EG om skydd för miljön genom straffrättsliga bestämmelser. Förutom krav på att sanktionerna ska vara effektiva, proportionerliga och avskräckande innehåller rättsakterna bestämmelser om vad som ska beaktas vid beslut om sanktioner. I uppdraget ingår inte att lämna förslag som genomför de föreslagna EU-bestämmelserna.

Enligt tilläggsdirektivet ska utredaren därför;

- bedöma om, och oavsett ställningstagande i sak, lämna förslag som möjliggör att sanktionsavgifter kan påföras för mindre allvarliga överträdelser av miljölagstiftningen samtidigt som allvarligare överträdelser av samma regler är kriminaliserade
- redogöra för hur förslagen är förenliga med dubbelbestraffningsförbudet,
- föreslå ändringar som innebär att den ansvariga tillsynsmyndigheten informeras när en anmälan till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten inte leder till att åtal väcks eller till att ett beslut om företagsbot fattas, så att tillsynsmyndigheten kan utreda om det finns skäl att i stället påföra en sanktionsavgift
- se till att förslagen inte försvårar ett genomförande av EU-förordningar och direktiv på miljöområdet som för närvarande är föremål för revidering
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska i redovisas senast den 20 december 2024.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser allvarligt på miljöbrottslighet och kopplingarna till organiserad brottslighet. Utskottet välkomnar därför att den pågående Miljöstraffrättsutredningen ser över hur sanktionssystemet för miljöbalken och miljöbrottsbekämpningen kan stärkas. Utskottet noterar att utredaren särskilt ska beakta de utmaningar som följer av att den organiserade brottsligheten har ökat sin närvaro på miljöområdet. Utskottet noterar även att utredningen enligt tilläggsdirektivet ska se över och lämna förslag på om vissa överträdelser som i dag är kriminaliserade i stället ska bestraffas med miljöstraffsavgifter. I avvaktan på resultatet av det arbete som pågår ser utskottet ingen anledning att vidta de åtgärder som efterfrågas i motionerna 2023/24:373 (SD) yrkande

12, 2023/24:991 (V) yrkande 32 och 2023/24:2629 (S) yrkande 55. Motionerna avstyrks därmed.

Offentlig upphandling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om offentlig upphandling.
Jämför reservation 11 (S), 12 (C) och 13 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 15 anförs att det vid upphandling av utländska, animaliska livsmedel bör göras obligatoriskt att ställa krav på att produktionen har skett i enlighet med svensk standard. Enligt motionärerna bör alla upphandlingar av animaliska livsmedel ställa krav på att produktionen har skett med höga krav på djurskydd och låg grad av användning av antibiotika – precis som i Sverige. Det offentliga ska vara bäst i klassen och svenska bönder ska prioriteras, inte missgynnas. I motion 2023/24:1926 av Magnus Manhammar (S) anförs att offentliga upphandlingar av animaliska livsmedel ska kravställa att produktionen ska ha skett med höga krav på djurskydd och låg grad av användning av antibiotika.

Även Rickard Nordin (C) yrkar i motion 2023/24:1807 på att mat som serveras av det offentliga ska uppfylla samma krav som det offentliga ställer på svensk produktion. Vidare anför Anders W Jonsson (C) i motion 2023/24:843 yrkande 6 att det i offentlig upphandling av livsmedel bör ställas krav på gott djurskydd och god miljöhänsyn. För att ytterligare stärka de svenska producenternas möjligheter att leverera mat till det offentliga anser motionären att kraven vid offentlig upphandling ska främja miljöhänsyn och djurskyddsregler motsvarande svensk nivå.

Rebecka Le Moine m.fl. (MP) framhåller i motion 2023/24:215 yrkande 3 att animaliska livsmedel och andra produkter som kommer från djur som behandlats på ett sätt som skulle vara förbjudet i Sverige eller tagits fram i strid med gällande EU-lagstiftning inte ska kunna serveras eller användas inom offentliga verksamheter. Motionärerna anser att det är viktigt att offentlig upphandling går före, driver på utvecklingen och använder sig av de möjligheter som Upphandlingsmyndigheten tagit fram i form av kriterier.

I motion 2023/24:2289 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4 anförs att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att allt kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler. Motionären anser att Sverige ska kräva att all mat som upphandlas via offentlig upphandling garanteras vara från djur som slaktats och avblodats efter bedövning i enlighet med svenska djurskyddsregler.

Per Bolund m.fl. (MP) anför i partimotion 2023/24:996 yrkande 97 i denna del att offentlig sektor bör nå minst 75 procent upphandlad ekologisk mat till 2030. Enligt motionärerna är det viktigt att det införs styrmedel för att främja en integrering av växtodling och djurhållning på gårdsnivå, i likhet med ekologiska brukningsmetoder.

I motion 2023/24:811 av Serkan Köse (S) yrkande 1 anføres att möjligheterna att stärka användningen av offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för att säkra svensk livsmedelsförsörjning utifrån ett beredskapsperspektiv bör övervägas. Vidare framhåller motionären i yrkande 2 i samma motion att förutsättningarna för att fastställa mål för minimiandelen svenskt i livsmedelsupphandlingar, med syftet att stödja inhemska producenter och främja en säker och hållbar livsmedelsproduktion, bör övervägas. Enligt motionären är det i linje med den nationella livsmedelsstrategin.

Enligt kommittémotion 2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 10 bör svenska staten anta ett ambitiöst mål för återvunnet material i sina offentliga upphandlingar. Motionärerna anser att offentlig upphandling i högre utsträckning behöver användas som ett effektivt verktyg för en cirkulär omställning. För att driva på denna utveckling anser motionärerna att det bör sättas ett ambitiöst mål på exempelvis 20 procent återvunnet i statens upphandlingar.

Kompletterande uppgifter

De lagar som styr offentlig upphandling bygger på vissa grundläggande principer för EU-samarbetet, bl.a. principen om icke-diskriminering. Principen innebär ett förbud mot att diskriminera leverantörer på grund av deras nationalitet (t.ex. medborgarskap eller etablerings- eller verksamhetsland). Det betyder att en upphandlande myndighet inte får ställa krav som bara svenska företag känner till eller kan klara att uppfylla. Det gäller även när den upphandlande myndigheten inte förväntar sig att några utländska leverantörer ska lämna anbud. Bestämmelserna i upphandlingslagarna ska alltid tolkas mot bakgrund av denna princip. Därför är det inte tillåtet att som krav ange att en produkt ska vara fångad eller uppfödd i Sverige eller producerad enligt svensk lagstiftning. Det finns däremot inget förbud mot att i en upphandling ställa krav som omfattas av svensk lagstiftning. Det är mot bakgrund av samma princip som regel inte heller tillåtet att kräva att en produkt ska vara lokal- eller närproducerad i en upphandling, men det finns andra möjligheter att skapa förutsättningar för lokala råvaror i offentliga kök.

I juni 2016 antog regeringen en nationell upphandlingsstrategi för att skapa förnyelse inom den offentliga sektorn och i näringslivet (Fi2016/00833/OU). Målet är att få fler myndigheter att använda offentliga inköp som ett strategiskt verktyg i sin verksamhet. Strategin innehåller sju inriktningsmål, och kopplat till dessa mål finns handfasta tips och råd om hur verksamheten kan arbeta för att uppfylla målen.

Enligt mål 6 i upphandlingsstrategin ska den offentliga upphandlingen vara miljömässigt ansvarsfull. Det anges att den miljöanpassade upphandlingen måste öka i hela den offentliga sektorn, att inköp kan användas som ett strategiskt verktyg för att nå miljömål samt att krav om djurskydd bör ställas. Vidare anges att den offentliga upphandlingen av produkter och tjänster bättre bör styra mot samhällets ambitioner och motsvara de höga krav på djurskydds- och miljöhänsyn som den svenska lagstiftningen ställer.

Upphandlingsmyndigheten har utarbetat ett antal hållbarhetskriterier, i form av miljökrav och sociala krav, för ett tiotal produktområden som i sin tur omfattar hundratals produkter. Dessa är frivilliga att använda. Upphandlingsmyndighetens befintliga stöd gör det möjligt för upphandlande myndigheter att ställa krav i fråga om exempelvis avlivning, eftersom det finns hållbarhetskriterier för slaktmetoder som säkerställer att upphandlade köttprodukter ska komma från djur som varit helt bedövade när de avblodades och helt medvetslösa fram till dess att döden inträdde oavsett bedövningsmetod. Kriterier för fullständig bedövning vid avblodning enligt gällande regler i Sverige och EU finns för alla djurslag.

Den 20 juni 2017 beslutade riksdagen om Sveriges första livsmedelsstrategi. Dess långsiktiga mål fram till 2030 innebär bl.a. att svensk livsmedelsproduktion ska öka och att konkurrenskraften ska stärkas. I strategin har den offentliga sektorn en framträdande roll i att sträva mot de långsiktiga målen. Enligt livsmedelsstrategin är det viktigt att den offentliga sektorn kan ställa krav som motsvarar samhällets ambitioner när det gäller t.ex. miljö och djurskydd på de livsmedel och måltidstjänster som köps in. Livsmedelsstrategin anger att detta också innebär att svenska bönder får bättre möjligheter att konkurrera i upphandlingar och samtidigt öka den svenska livsmedelsproduktionen.

I praktiken innebär inte livsmedelsstrategins målsättning att den offentliga sektorn kan ställa krav på enbart svenska råvaror eller svensktillverkade produkter. Att offentlig sektor ställer krav i enlighet med livsmedelsstrategin skapar dock ökade möjligheter för svenska producenter att konkurrera på lika villkor på den offentliga marknaden. Samtidigt kan offentliga inköp i Sverige bidra till utveckling i andra länder genom att de krav som ställs på miljö och djurskydd främjar och driver en hållbar utveckling i livsmedelsproduktionen för att kunna erbjudas på den offentliga marknaden.

För att underlätta för upphandlande organisationer att arbeta med livsmedelsstrategins ambitioner som mål har Upphandlingsmyndigheten tagit fram kravpaket som samlar de hållbarhetskriterier som omfattar djurskyddsaspekter och/eller miljöaspekter som återfinns i svensk lagstiftning eller frivilliga branschöverenskommelser i Sverige. Upphandlingsmyndighetens kravpaket är i enlighet med den nationella livsmedelsstrategin och gör det enklare att använda hållbarhetskriterier för att bättre styra mot och motsvara samhällets ambitioner och lagar inom djurskydd och miljö.

I den nationella livsmedelsstrategin finns även ett inriktningsmål om 60 procent ekologiska livsmedel i offentlig sektor 2030. Enligt Upphandlingsmyndigheten låg andelen ekologiska livsmedel inom offentlig sektor i Sverige på 38 procent 2019, vilket då var högst andel i världen. En rapport från Ekomatcentrum från 2023 visar att andelen ekologiskt i offentlig sektor minskade till 37 procent under 2022.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23) konstaterar regeringen att produktionen och konsumtionen av ekologiska livsmedel minskar, och att andelen ekologiska livsmedel i offentlig sektor fortsätter att minska. Enligt regeringen leder minskad efterfrågan från konsumenter och låga merpriser för ekologiska produkter till lantbrukarna till en minskad ekologisk odling. Avmattningen inom den offentliga sektorn kan delvis förklaras av att kommuner och regioner har gjort andra prioriteringar av svenskt, närproducerat och lokalt framför ekologiskt. Vidare ser regeringen även en nedåtgående trend inom dagligvaruhandeln. Till viss del beror den negativa trenden på förändrade preferenser hos konsumenten men även på att konsumenter väljer lågprisprodukter till följd av krisens effekter.

I april 2022 lämnade Miljömålsberedningen delbetänkandet Sveriges globala klimatavtryck (SOU 2022:15) till regeringen. Miljömålsberedningens uppdrag har varit att föreslå en samlad strategi för att minska klimatpåverkan från konsumtion med ambitionen att nå en klimatmässigt hållbar konsumtion på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt. Miljömålsberedningen lämnar flera förslag om hur det klimatpolitiska ramverket ska kunna få genomslag i offentlig upphandling. Bland annat föreslås en ny resultatindikator om klimatkrav till regeringens mål för den offentliga upphandlingen, ett etappmål inom miljömålssystemet om att utsläppen från offentligt upphandlade varor och tjänster ska minska snabbare än utsläppen från samhället i övrigt och en lagstadgad skyldighet för alla upphandlande myndigheter och enheter att beakta de nationella klimatmålen i sin offentliga upphandling. Miljömålsberedningen föreslår även att relevanta myndigheter ska utveckla tillsyn och statistik samt även starta arbetet för att bygga upp en databas med livscykelanalyser och livscykelkostnader. Dessutom föreslår Miljömålsberedningen en ny programutbildning för offentliga upphandlare med delar om klimat, utsläpp från offentlig konsumtion och tillvägagångssätt för att minska utsläppen.

Med utgångspunkt i utredningens förslag gav regeringen i regleringsbrevet för 2023 Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att uppdatera sitt verktyg för analyser av de offentliga inköpens miljö- och klimatpåverkan. Myndigheten ska bl.a. vidta åtgärder för att förbättra kvaliteten på de utsläppsfaktorer som används vid analyserna, och samstämmigheten med Statistiska centralbyråns synsätt och beräkningar ska öka. Myndigheten ska även utveckla stödet till upphandlande myndigheter och enheter om hur analysverktyget kan användas för att prioritera åtgärder för att minska inköpens miljö- och klimatpåverkan. Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2025.

I juni 2022 beslutade regeringen även om en lagrådsremiss om en skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling med koppling till ett förslag i Miljömålsberedningens betänkande. I lagrådsremissen, som grundas på promemorian En skyldighet att beakta vissa samhällsintressen vid offentlig upphandling (Ds 2021:31) föreslås att det ska införas en skyldighet att vid offentlig upphandling beakta bl.a. klimat, miljö och djuromsorg, om upphandlingens art motiverar det. Vidare föreslås bl.a. att upphandlande myndigheter och enheter ska besluta om riktlinjer för hur dessa intressen ska beaktas. Frågan bereds vidare inom Regeringskansliet.

Upphandlingsmyndigheten fick 2022 i uppdrag att stärka och utveckla den offentliga upphandlingen så att den i ökad utsträckning bidrar till omställningen till en cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle (M2022/00439). Enligt uppdraget ska Upphandlingsmyndigheten arbeta med att förstärka sitt stöd till upphandling som främjar cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle och utarbeta ett förslag till och införa en handlingsplan för detta. Målet är att bidra till Agenda 2030 och klimatmålet om nollutsläpp 2045 i enlighet med regeringens klimatpolitiska handlingsplan (prop. 2019/20:65) och strategin för cirkulär ekonomi (M2020/01133). Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 februari 2025. Upphandlingsmyndigheten har som en del i uppdraget beslutat om en handlingsplan för hur myndigheten ska bidra till att offentlig upphandling används för att stötta omställningen till cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle.

Riksrevisionen har granskat statens arbete för att uppnå en miljömässigt hållbar statlig upphandling. Resultatet av granskningen redovisades i november 2022 i granskningsrapporten Miljömässig hållbarhet vid statlig upphandling – på rätt väg men långt kvar (RiR 2022:25). Riksrevisionens övergripande slutsats är att många myndigheter saknar en tillräckligt välorganiserad inköpsprocess och tillräcklig miljökompetens för att de ska kunna sägas arbeta effektivt med miljöhänsyn. Det krävs därför ytterligare insatser av de berörda myndigheterna, regeringen och de myndigheter som har stödjande funktioner innan statens arbete som helhet kan betraktas som effektivt. Regeringen överlämnade den 21 mars 2023 sin skrivelse över Riksrevisionens granskningsrapport till riksdagen (skr. 2022/23:81). I skrivelsen anför regeringen bl.a. att det behövs mer information om hur myndigheterna tar miljöhänsyn i upphandlingsprocessen, för att få en bättre och mer heltäckande bild av arbetet med miljöhänsyn i upphandlingar. Regeringen instämmer även i Riksrevisionens bedömning att det är viktigt att fortsätta betona vikten av att ta miljöhänsyn i upphandlingsarbetet. Regeringen redovisar vidare bl.a. att Naturvårdsverket med anledning av ett regeringsuppdrag har lämnat ett förslag på förändringar i redovisningen av krav och analyser med hänsyn till miljöfrågor i upphandling, vilket bereds inom Regeringskansliet. Regeringen uppger även att en översyn av den nationella upphandlingsstrategin påbörjats i syfte att ta fram en mer praktiskt inriktad handlingsplan med åtgärder som ska kunna följas upp, för att underlätta för leverantörer och stötta inköpsorganisationer.

Den 9 februari 2023 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera hur de svenska djurskyddsbestämmelserna påverkar svenska livsmedelsproducenters konkurrenskraft i förhållande till livsmedelsproducenter i andra medlemsstater inom EU, samt att undersöka möjliga åtgärder, inklusive regelförenklingar, för att med bibehållna högt ställda djurhållningskrav stärka konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion (dir. 2023:19). En del i uppdraget är att kartlägga i vilken utsträckning krav på djurskydd ställs vid offentlig upphandling. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2024.

Riksdagens tillkännagivande om djurskydds- och miljökrav vid offentlig upphandling

I juni 2022 riktade riksdagen, på miljö- och jordbruksutskottets förslag, ett tillkännagivande till regeringen om att vidta ytterligare åtgärder, såväl nationellt som på EU-nivå, för att möjliggöra och säkerställa att det vid offentlig upphandling enbart ska köpas in livsmedel som har producerats i linje med svenska djurskydds- och miljökrav (bet. 2021/22: MJU29, rskr. 2021/22:388–9). Utskottet framhöll i sitt ställningstagande att de åtgärder som vidtagits inte är tillräckliga eftersom en alltför stor andel av de livsmedel som upphandlas genom det offentliga fortfarande inte har producerats på ett sätt som motsvarar de minimikrav som ställs på den svenska livsmedelsproduktionen. Det finns därför enligt utskottet behov av att vidta ytterligare åtgärder, såväl nationellt som på EU-nivå, för att möjliggöra och säkerställa att det vid offentlig upphandling enbart ska köpas in livsmedel som har producerats i linje med svenska djurskydds- och miljökrav. I skrivelse 2023/24:75 redovisas att regeringen den 9 februari 2023 beslutade att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. kartlägga i vilken utsträckning krav på djurskydd ställs vid offentlig upphandling (dir. 2023:19). Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2024. Punkten är inte slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis konstaterar utskottet att det redan enligt nuvarande regelverk är möjligt att ställa krav på djurskydds- och miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Kraven måste dock vara förenliga med de grundläggande principerna inom EU-rätten om likabehandling, icke diskriminering, ömsesidigt erkännande, proportionalitet och öppenhet. Utskottet noterar att det framgår av den nationella upphandlingsstrategin att offentlig upphandling av produkter och tjänster bättre bör styra mot samhällets ambitioner och motsvara den höga nivå på djurskydds- och miljöhänsyn som den svenska lagstiftningen ställer, och att Upphandlingsmyndigheten tagit fram kravpaket med hållbarhetskriterier som ska underlätta för upphandlande aktörer att uppfylla dessa mål.

Utskottet konstaterar att riksdagen under 2022 riktade en uppmaning till regeringen om att vidta ytterligare åtgärder för att möjliggöra och säkerställa att det vid offentlig upphandling enbart ska köpas in livsmedel som har

producerats i linje med svenska djurskydds- och miljökrav. Utskottet noterar att regeringen inlett en översyn av den nationella upphandlingsstrategin samt att en del av den pågående utredningen Stärkt konkurrenskraft för livsmedelsproducenter och ett starkt djurskydd handlar om att analysera i vilken utsträckning krav på djurskydd ställs vid offentlig upphandling.

När det gäller andelen ekologiska livsmedel i offentlig upphandling påminner utskottet om att det finns ett inriktningsmål inom ramen för den nationella livsmedelsstrategin om 60 procent ekologiska livsmedel i offentlig sektor 2030. Likaså framhåller strategin den offentliga sektorns betydelse för att stärka svenska livsmedelsproducenters möjlighet att konkurrera i upphandlingar och därmed främja svensk livsmedelsproduktion.

Vidare konstaterar utskottet att Miljömålsberedningen har lämnat flera förslag om hur det klimatpolitiska ramverket ska kunna få genomslag i offentlig upphandling. Utskottet noterar även att Upphandlingsmyndigheten har fått i uppdrag att stärka och utveckla den offentliga upphandlingen så att den i ökad utsträckning bidrar till en cirkulär ekonomi och ett fossilfritt samhälle, och att en handlingsplan tagits fram för att offentlig upphandling ska användas och bidra till en sådan omställning.

Med hänvisning till det som anförs ovan och till det arbete som pågår ser utskottet inga skäl att nu vidta åtgärder med anledning av motionerna 2023/24:215 (MP) yrkande 3, 2023/24:811 (S) yrkandena 1 och 2, 2023/24:843 (C) yrkande 6, 2023/24:996 (MP) yrkande 97 i denna del, 2023/24:1807 (C), 2023/24:1926 (S), 2023/24:2289 (SD) yrkande 4, 2023/24:2485 (C) yrkande 10 och 2023/24:2628 (S) yrkande 15. Motionerna avstyrks därmed.

Vindkraft

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kommunal tillstyrkan av vindkraftverk, om havsbaserad vindkraft och om återställande av natur vid avveckling av vindkraftverk.

Jämför reservation 14 (S) och 15 (MP).

Motionerna

Kommunal tillstyrkan av vindkraft

I kommittémotion 2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 13 framförs behovet av att genomföra förslagen i proposition 2021/22:210 om ett tidigare kommunalt ställningstagande till vindkraft. Motionärerna menar att om målet om nettonollutsläpp till 2045 ska bestå förutsätter det att den pågående elektrifieringen av industri och transporter skalas upp, både på kortare och på längre sikt. Det kommande decenniet behöver planerade

investeringar i fossilfri elproduktion, dvs. huvudsakligen vindkraft, och elnät genomförs i en snabb takt.

I partimotion 2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 70 framhålls att det kommunala vetot behöver reformeras för att säkerställa en rättssäker prövning av vindkraftsansökningar. Samma förslag återfinns i kommittémotion 2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 7. Enligt motionärerna behöver det kommunala vetot reformeras så att fattade beslut gäller.

I motion 2023/24:1289 av Hanna Westerén (S) yrkas på att det s.k. vindkraftsvetot reformeras och att införande av en skälig kompensation för de som berörs av exploateringen bör övervägas.

Alexandra Anstrell (M) anför i motion 2023/24:242 att det kommunala vetot ska finnas kvar i fråga om vindkraftsetableringar.

Havsbaserad vindkraft

Magnus Manhammar (S) anför i motion 2023/24:1994 yrkande 1 att en utredning om var och hur havsbaserad vindkraft bäst bör byggas för minimerad negativ miljöpåverkan och maximerad miljönytta bör övervägas. Vidare bör det enligt yrkande 2 samma motion även övervägas om det ska genomföras en översyn av de utsedda områdena för vindkraft i havsplanerna utifrån dagens tekniska möjligheter. Motionären menar att det är av stor vikt att man ser över den nuvarande placeringen av lämpliga områden utsedda i havsplanerna och hur dessa förhåller sig till de nya möjligheter som öppnats i och med teknikutvecklingen.

Återställande av natur vid avveckling av vindkraftverk

Cecilia Rönn (L) föreslår i motion 2023/24:324 att det utreds hur en lag kan utformas för att vindkraftsbolagen ska avsätta pengar för att återställa naturen när vindkraften har nått sin livslängd. Motionären vill se att företag som investerar i och bygger vindkraftverk i Sverige också avsätter pengar för att säkra att naturen återställs när livslängden har passerat och verken ska skrotas.

Kompletterande uppgifter

Kommunal tillstyrkan av vindkraft

För att få tillstånd att uppföra vindkraftverk krävs enligt 16 kap. 4 § miljöbalken att den kommun som kraftverken ska uppföras i tillstyrker etableringen. Bestämmelsen tillkom i samband med att den s.k. dubbelprövningen av vindkraftsanläggningar avskaffades den 1 augusti 2009. En tillståndspliktig vindkraftsanläggning prövades tidigare enligt både plan- och bygglagen (2010:900) och miljöbalken. Ändringen i regelverket gjordes i syfte att effektivisera handläggningen och förkorta handläggningstiderna för att främja vindkraftsutbyggnaden i Sverige, samtidigt som prövningen skulle förbli omsorgsfull och rättssäker. Syftet med bestämmelsen om kommunal tillstyrkan var att kommunens inflytande över vilka ändamål som kommunens

mark- och vattenområden är mest lämpade för inte skulle minska. Kravet på tillstyrkan gäller även ändringstillstånd.

I juni 2022 avslog riksdagen proposition 2021/22:210 Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft (bet. 2021/22: MJU28, rskr. 2021/22:421). Enligt förslaget i propositionen skulle kommunen på begäran ta ställning till om en viss plats kan tas i anspråk för vindkraft eller inte. Kommunens ställningstagande skulle motiveras, lämnas inom nio månader från det att en begäran kommit in och utgöra en processförutsättning. Utskottet bedömde att lagförslaget inte skulle bidra till att säkra Sveriges växande elbehov och göra tillståndprocesserna för vindkraftsetableringar effektivare och mer förutsägbara eftersom kommunerna enligt förslaget skulle ta ställning till etablering av vindkraft utifrån ett alltför begränsat underlag, och därför sannolikt i hög utsträckning skulle komma att neka vindkrafts etableringar för att inte riskera att projekt godkänns som i ett senare skede visar sig ha omfattande negativ inverkan på kommuninvånarnas närmiljö. Utskottet hänvisade vidare till att det pågick en utredning om kompensation och incitament och att villkoren för lokal kompensation måste klargöras först om acceptansen för vindkraft ska öka, samt anförde att regeringen skulle återkomma till riksdagen i frågan när villkoren är klargjorda.

Regeringen gav den 7 april 2022 en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag som stärker kommunernas incitament att medverka till utbyggnad av vindkraft, i syfte att klara klimatomställningen och den ökade elektrifieringen av samhället (dir. 2022:27). Utredaren skulle bl.a.

- lämna förslag till system för att kompensera dem vars omgivning påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad
- lämna förslag för att ge kommunerna stärkta incitament att medverka till utbyggd vindkraft
- redovisa möjliga insatser, utöver stärkta incitament, som stärker kommunernas förmåga att stödja utbyggnad av vindkraften
- säkerställa att förslagen inte påverkar skatteområdet
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Den 24 november 2022 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv som innebar att det tidigare uppdraget att bedöma om förslagen ska finansieras genom statens budget eller av verksamhetsutövarna togs bort. Utredaren skulle därför bedöma hur verksamhetsutövarna ska finansiera de förslag som lämnas i syfte att stärka kommunernas incitament för utbyggd vindkraft (dir. 2022:135).

Betänkandet Värde av vinden (SOU 2023:18) presenterades den 27 april 2023. Utredningen föreslår bl.a. att:

- närboende kompenseras genom ett årligt belopp som har att göra med avståndet till vindkraftsparken
- ägare som bor i intilliggande fastigheter ska ha rätt till inlösen som baseras på det marknadsvärde som finns innan vindkraftsparken byggs

- en kommun bör få rätt att förena ett ja till en vindkraftspark med kravet att få finansiering för det lokala samhällets utveckling

Utredningen pekar också på följande två förslag som ska stärka kommunernas förmåga att medverka till utbyggd vindkraft:

- Energimyndigheten ges i uppdrag att upprätta en vägledning till lagen om kommunala energiplaner (kraftslagsneutralt)
- Ett tillfälligt stöd delas ut till kommuner för planering av utbyggd fossilfri elproduktion (120 miljoner kronor 2024 – 2027).

Betänkandet har remitterats och beredning av förslagen pågår inom Regeringskansliet.

Havsbaserad vindkraft

Den som vill bygga en tillståndspliktig vindkraftspark på land måste ansöka om tillstånd vid en länsstyrelse (miljöprövningsdelegation) enligt 1 kap. 6 § miljöprövningsförordningen. Tillståndspliktiga vindkraftverk och vindkraftsparker ska enligt 6 § miljöbedömningsförordningen (2017:966) alltid antas medföra betydande miljöpåverkan enligt 6 kap. 20 § första stycket 2 miljöbalken och en specifik miljöbedömning ska därför alltid göras.

Havsbaserad vindkraft hanteras enligt delvis andra regler. För vindkraftsparker till havs, på svenskt territorialvatten, och i sjöar krävs tillstånd för vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken. Ansökan görs då vid mark- och miljödomstolen och inte hos länsstyrelsen. Kommunal tillstyrkan krävs också. Det krävs dock inte för en verksamhet till havs utanför det svenska territoriet, eftersom dessa vindkraftsparker inte behöver tillstånd enligt miljöbalken. Bygglov eller detaljplan krävs heller inte eftersom det utanför svenskt territorium inte finns några kommuner.

Miljökonsekvensbeskrivningen ska enligt 6 kap. 35 § miljöbalken bl.a. innehålla uppgifter om rådande miljöförhållanden innan verksamheten påbörjas eller åtgärden vidtas och hur de förhållandena förväntas utveckla sig om verksamheten eller åtgärden inte påbörjas eller vidtas samt en identifiering, beskrivning och bedömning av de miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser. Om verksamheten eller åtgärden inte kan antas medföra en betydande miljöpåverkan ska en liten miljökonsekvensbeskrivning med visst innehåll tas fram (6 kap. 47 §). Av 25 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd framgår att en anmälan bl.a. ska innehålla de uppgifter som behövs för att tillsynsmyndigheten ska kunna bedöma den miljöfarliga verksamhetens eller åtgärdens art, omfattning och miljöeffekter. Av bestämmelsen framgår också att en anmälan som avser en verksamhet med vindkraft ska innehålla uppgifter om miljöns känslighet i de områden som kan antas bli påverkade och vad i miljön som kan antas bli betydligt påverkat. Den ska också innehålla uppgifter om de betydande miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser, i den utsträckning sådana uppgifter finns tillgängliga, och uppgifter om åtgärder

som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter, i den utsträckning sådana uppgifter finns tillgängliga.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har tillsammans tagit fram en nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad (ER 2021:02). Syftet med strategin är att bidra till energiomställningen genom att skapa förutsättningar för att den framtida utbyggnaden av vindkraft genomförs på ett hållbart sätt. Strategin, som bara omfattar landbaserad vindkraft, innehåller en regional fördelning av ett nationellt utbyggnadsbehov och ett nationellt planeringsunderlag. Havsbaserad vindkraft hanteras inom havsplanerna.

Den 15 februari 2022 presenterade regeringen Sveriges första havsplaner för Bottniska viken, Östersjön respektive Västerhavet som tagits fram utifrån Havs- och vattenmyndighetens underlag. Havsplanerna pekar ut områden för elöverföring, energiutvinning, försvar, kultur, natur, rekreation, sandutvinning, sjöfart, yrkesfiske samt generell användning. Havsplanerna ger vägledning om vad som är den bästa användningen av havet och hur olika intressen kan samexistera, och bidrar därmed till en långsiktigt hållbar utveckling.

I februari 2022 gav regeringen Energimyndigheten, Havs- och vattenmyndigheten m.fl. i uppdrag att med utgångspunkt i havsplanerna peka ut nya områden som är lämpliga för energiutvinning eller identifiera behov av ändringar i redan utsedda områden så att energiutvinning med ytterligare 90 terawattimmar årlig elproduktion ska kunna möjliggöras till havs. Uppdraget redovisades den 31 mars 2023. Havs- och vattenmyndigheten ska vidare vidta de åtgärder enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) som behövs för att föreslå de förändringar i havsplanerna som denna redovisning ger anledning till. Havs- och vattenmyndigheten ska lämna sina förslag till ändrade havsplaner så snart som möjligt, dock senast den 31 december 2024.

Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten redovisade i februari 2023 ett regeringsuppdrag om att göra en kunskapssammanställning av förutsättningar och möjliga åtgärder för framtida samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård i områden med vindkraftsetablering (Samexistens mellan havsbaserad vindkraft, yrkesfiske, vattenbruk och naturvård – En kunskapssammanställning om förutsättningar och åtgärder, rapport 2023:2). I redovisningen pekar myndigheterna på behovet av att utbyggnad och drift av havsbaserad vindkraft sker väl planerat, med hänsyn till ekologiska, ekonomiska och sociala behov och att processerna präglas av samarbete, anpassningsförmåga och lyhördhet. Myndigheterna pekar även på att det finns synergieffekter mellan havsbaserad vindkraft och andra intressen om man samplanerar.

Forskningsprogrammet Vindval är ett samarbete mellan Energimyndigheten och Naturvårdsverket med uppgiften att ta fram och förmedla vetenskapligt baserade fakta om vindkraftens effekter på människa, natur och miljö. I maj 2022 publicerades rapporten Effekter av havsbaserad vindkraft på marint liv – En syntesrapport om kunskapsläget 2021 (rapport 7049). Enligt rapporten tyder aktuella studier sammanfattningsvis på att havsbaserad

vindkraft under driftsfasen inte är ett hot mot fiskar, sälar eller tumlare. Särskild hänsyn när det gäller lokalisering kan dock behövas för skyddsvärda bottenmiljöer samt sjöfåglar. Vissa sjöfågelarter kommer sannolikt att undvika området där vindparken etableras. Även åtgärder för att minska dödlighet kopplad till att fåglar kolliderar med kraftverken kan vara viktiga i vissa områden. Under driftsfasen bildar vindkraftverkens fundament och erosions-skydd fasta strukturer, som skapar plats för fastsittande arter. På det sättet uppstår en reveffekt. Med tiden kan fiskar och marina däggdjur lockas till platsen. Under vissa förutsättningar kan införandet av havsbaserad vindkraft därför gynna arter, biologisk mångfald eller ekosystemtjänster.

Eftersom slutsatserna baseras på studier i andra miljöer än de som kan bli aktuella i Sverige framöver är dock en uppföljning av miljöeffekter viktig i de parker som etableras, för att ha möjlighet att säkerställa eller vid behov revidera kunskapsläget. Kunskap om hur vindparker till havs kan påverka samspelet mellan arter i havet är ett viktigt fortsatt forskningsområde. Det behövs även bättre metoder för att skatta kumulativa effekter. Kumulativ påverkan är svårbedömd och det vore mycket viktigt att följa utvecklingen över tid i anläggningar som etableras. På det här sättet kan kunskapen öka och det skapas möjlighet att vid behov införa åtgärder för att minska risker för specifika arter.

Av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20) framgår att länsstyrelserna under året har fått flera uppdrag att bereda ansökningar om tillstånd för havsbaserade vindkraftsparker enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon.

Regeringen beslutade den 4 maj 2023 om kommittédirektiv för utredningen En ordnad prövning av havsbaserad vindkraft (dir. 2023:61). Enligt direktiven ska en särskild utredare analysera hur regelverket för användning av havsområden vid etablering av vindkraft kan förbättras och hur tillståndsprövningen av vindkraft i Sveriges ekonomiska zon kan bli mer effektiv och tydlig. Syftet är att åstadkomma en prövningsordning som ger förutsättningar för en ökad utbyggnad av havsbaserad vindkraft, samtidigt som andra samhällsintressen beaktas.

Utredaren ska bl.a.

- analysera hur ensamrätt till etablering av vindkraft i ett område i allmänt vatten och i Sveriges ekonomiska zon bör regleras
- analysera hur ett anvisningssystem kan utformas för områden i allmänt vatten och i Sveriges ekonomiska zon som är särskilt lämpliga för havsbaserad vindkraft
- analysera hur en avgift eller ersättning för att bedriva verksamheter inom allmänt vatten och i Sveriges ekonomiska zon bör tas ut
- analysera hur prövningen enligt lagen om Sveriges ekonomiska zon och lagen (1966:314) om kontinentalsockeln, i de delar de avser havsbaserad vindkraft, kan samlas i en lag som ger förutsättningar till en samordnad, modern och effektiv prövning av sådan verksamhet

- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 28 juni 2024.

Återställande av natur vid avveckling av vindkraftverk

Grundläggande är att den som driver en verksamhet som omfattas av miljöbalkens tillämpningsområde alltid är skyldig att efterbehandla platsen när verksamheten lagts ned. Enligt 16 kap. 3 § miljöbalken kan tillstånd förenas med krav på att ekonomisk säkerhet ställs. Syftet med bestämmelsen är att skydda samhället från att behöva stå för kostnaden för efterbehandling i de fall då den ansvariga verksamhetsutövaren har gått i konkurs eller av någon annan anledning inte kan fullfölja sina skyldigheter. I de fallen kan en ställd säkerhet tas i anspråk⁴. Det är sökanden som ska visa att säkerheten är tillräcklig och i övrigt godtagbar.

Miljökonsekvensbeskrivningen bör innehålla förslag på lämpliga efterbehandlingsåtgärder för den avsedda verksamheten. Det bör framgå:

- hur stor del av fundamentet som ska tas bort och motivering till detta
- hur bolaget i övrigt avser att efterbehandla mark- och vattenområdet samt tillhörande infrastruktur som exempelvis elnät (inkluderar även icke koncessionspliktigt nät) och vägar, och motivering till detta
- hur farligt avfall och farligt gods identifieras och omhändertas
- hur uppställningsplatser tas om hand
- hur mark- eller havsbotten kan efterbehandlas
- hur material och delar från vindkraftverk kan återanvändas eller återvinnas
- hur elinfrastruktur kan återanvändas eller återvinnas

En verksamhetsutövare som bedrivit vindkraftsverksamhet är därmed ansvarig för nedmontering och efterbehandling. Det saknar betydelse om verksamheten har övertagits av en ny verksamhetsutövare eller om ekonomisk säkerhet har avsatts enligt 16 kap. 3 § miljöbalken⁵ eller inte. Allmänt gäller således enligt miljöbalken att den som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de övriga försiktighetsmått som behövs för att hindra eller motverka skada eller olägenhet för miljön eller människors hälsa (2 kap. 3 § miljöbalken).

Kvarlämnade vindkraftverk, inklusive fundament, kablar, markarbeten och dylikt, kan komma att räknas som en sådan verksamhet. Tillsynsmyndigheten har också möjlighet att förelägga verksamhetsutövaren eller en annan part om efterbehandling enligt 26 kap. 9 § miljöbalken alternativt 8 a § lagen om Sveriges ekonomiska zon. Förelägganden kan också ställas mot en verksamhetsutövare som inte längre driver verksamheten.

⁴ Prop. 2006/07:95 s. 104

⁵ Alternativt 5 b § lagen om Sveriges ekonomiska zon och 4 c § lagen om kontinentalsockel

Utskottets ställningstagande

Kommunal tillstyrkan av vindkraftverk

Utskottet konstaterar att riksdagen i juni 2022 avslög ett lagförslag om att förändra kommunernas medverkan i vindkraftsprocesser med hänvisning bl.a. till att villkoren för lokal kompensation först måste klargöras. Utskottet noterar att den tillsatta utredningen om att stärka kommunernas incitament att medverka till utbyggnad av vindkraft i sitt slutbetänkande därefter lämnat flera förslag om hur kommuners förmåga att medverka till utbyggd vindkraft kan stärkas och hur de som påtagligt påverkas av vindkraftsutbyggnad kan kompenseras, och att dessa förslag nu är under beredning inom Regeringskansliet. I avvaktan på resultatet av det arbete som nu pågår avstyrker utskottet motionerna 2023/24:242 (M), 2023/24:996 (MP) yrkande 70, 2023/24:1289 (S), 2023/24:1527 (MP) yrkande 7 och 2023/24:2629 (S) yrkande 13.

Havsbaserad vindkraft

Utskottet noterar det ökande intresset i Sverige för utbyggnad av havsbaserad vindkraft, och framhåller att det är viktigt att det sker på ett hållbart sätt som säkerställer olika samhällsintressen. I det sammanhanget har havsplanerna stor betydelse som vägledning för en hållbar användning av havet. Vidare noterar utskottet att regeringen har tillsatt en utredning om en ordnad prövning av havsbaserad vindkraft, med syftet att ge förutsättningar för en ökad utbyggnad av havsbaserad vindkraft, samtidigt som andra samhällsintressen beaktas. Utskottet föreslår mot denna bakgrund att motion 2023/24:1994 (S) yrkandena 1 och 2 lämnas utan åtgärd.

Återställande av natur vid avveckling av vindkraftverk

Av nu gällande regelverk framgår att den som driver en verksamhet som omfattas av miljöbalkens tillämpningsområde är skyldig att efterbehandla platsen när verksamheten lagts ned. Vidare kan tillstånd enligt miljöbalken förenas med krav på ekonomisk säkerhet för efterbehandling. Utskottet anser därmed att det som efterfrågas i motion 2023/24:324 (L) får anses uppfyllt och motionen avstyrks.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar, om restaurering av gruvområden, om standardiserade riktvärden för luftföroreningar och om Livsmedelsverkets lokalisering.

Jämför reservation 16 (V), 17 (MP) och 18 (S).

Motionerna

Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar

I kommittémotion 2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 14 anförs att regeringen bör återkomma med förslag på tydligare lagstiftning om ansvar när personer utsätts för höga halter av hälsoskadliga kemikalier. Motionärerna lyfter PFAS-föroreningarna i Kallinge som exempel och menar att det inte är acceptabelt att drabbade människor tvingas ta till långa och kostsamma rättsprocesser för att begära kompensation. Vidare anförs i yrkande 15 att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att näringsidkare vars verksamhet hindras av föroreningar av hälsoskadliga kemikalier ska kunna få ekonomiskt stöd medan ansvarsutredning pågår. Motionärerna anser att företagare inte ska drabbas ekonomiskt av föroreningar som andra har orsakat och att det bör tas fram lagstiftning som möjliggör för drabbade att driva sina företag vidare medan ansvarsutredning pågår.

I kommittémotion 2023/24:687 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8 anförs att det behövs ett ökat samhällsstöd och rättsskydd till fastighetsägare med egen brunn som får vattnet förstört av verksamhet de inte har rådighet över. Enligt motionärerna behöver regler utformas för hur en enskild medborgare som får sitt brunnsvatten förstört utan egen förskyllan ska kunna ersättas och kompenseras.

Restaurering av gruvområden

I kommittémotion 2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 17 anförs att bestämmelser som gör det tvingande att finansiera och planera för framtida restaurering av områden som påverkas av gruvverksamhet bör övervägas. Motionärerna hänvisar till att exempelvis Tyskland har infört lagstiftning som tar hänsyn till både gruvsektorns behov och skyddet av miljön och som garanterar att företagen redan från början planerar för och finansierar den framtida restaureringen av de påverkade naturområdena. Sverige bör överväga att anta liknande bestämmelser för att säkerställa ett hållbart och ansvarsfullt gruvdriftssystem.

Standardiserade riktvärden för luftföroreningar

Magnus Manhammar (S) anser i motion 2023/24:2009 att möjligheten att ta fram standardiserade riktvärden för luftföroreningar i Sverige bör övervägas. Motionären hänvisar till att det i många andra situationer där det ska tas ställning till besvärande effekter av verksamhet (buller, partikelutsläpp, radioaktivitet) ofta finns fastställda riktvärden eller tröskelvärden, normer som verksamheten ska förhålla sig till. Många gånger utgår de från värden som om de överskrids kan leda till besvär eller uppfattas som störande. I Sverige finns dock inga generella regler för lukt från olika verksamheter, och det bör därför tas fram en ordentlig standard.

Livsmedelsverkets lokalisering

I motion 2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C) yrkande 2 anförs att Livsmedelsverket bör flyttas till Skåne. För att förstå och utveckla livsmedelssektorn bör Livsmedelsverket enligt motionären vara placerat i Sveriges kornbod där även 70 procent av grönsaker, frukt och bär odlas.

Kompletterande uppgifter

Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar

Den 1 augusti 2007 genomfördes ändringar i 10 kap. miljöbalken med anledning av genomförandet av det s.k. miljöansvarsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/35/EG av den 21 april 2004 om miljöansvar för att förebygga och avhjälpa miljöskador). Genomförandet innebar bl.a. att det infördes bestämmelser om allvarliga miljöskador och att terminologin förändrades. Övriga miljöskador benämns efter lagändringen föroreningsskador. Utredning, efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa föroreningsskador och allvarliga miljöskador kallas med en gemensam term för avhjälpande (10 kap. 1 § tredje stycket miljöbalken).

Alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvarar till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna avhjälpas, i den omfattning det kan anses skäligt enligt 10 kap (2 kap. 8 § miljöbalken). Med föroreningsskada avses förorening av ett mark- eller vattenområde, grundvatten, en byggnad eller en anläggning som kan medföra skada eller olägenhet för miljö eller människors hälsa (10 kap. 1 § miljöbalken). Enligt 10 kap. 4 § miljöbalken ska en skälighetsbedömning alltid göras av ansvarets omfattning när en skada anses ha skett.

Om det inte finns någon ansvarig verksamhetsutövare eller om verksamhetsutövaren inte kan utföra eller bekosta efterbehandling, kan den fastighetsägare som har förvärvat fastigheten efter den 31 december 1998 och som vid förvärvet kände till föroreningen eller då borde ha upptäckt den få ett ansvar.

Om det har konstaterats att det finns en efterbehandlingsansvarig ska den ansvarige i skälig omfattning utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder

som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön (10 kap. 4 § miljöbalken). Skälighetsavvägningen i 10 kap. 4 § miljöbalken ska enligt praxis göras i två steg: först ska det utredas vilka efterbehandlingsåtgärder som är miljömässigt motiverade och rimliga från kostnadssynpunkt, vanligen genom riskbedömning, åtgärdsutredning och riskvärdering, därefter ska ansvarets omfattning bedömas (Mark- och miljööverdomstolen 2010:18). Frågan om en åtgärd ska anses vara miljömässigt motiverad bedöms utifrån föroreningarnas typ och farlighet, föroreningsnivå, förutsättningarna för spridning, omgivningens känslighet och liknande. Utgångspunkten bör vara att området efter utförda åtgärder inte ska utgöra någon oacceptabel risk för människor eller miljö (inklusive omgivningen) vid den pågående eller planerade markanvändningen.

Det är den efterbehandlingsansvarige som ska ta fram det underlag som behövs för bedömningen, enligt 2 kap. 1 § miljöbalken. Därefter bedöms omfattningen av ansvaret bl.a. utifrån hur lång tid som gått sedan den förorenande verksamheten ägde rum, den ansvariges dåvarande skyldighet att förebygga framtida skador och övriga omständigheter. Denna bedömning kan, allt efter omständigheterna i varje enskilt fall, leda till fullt, jämkat eller inget ansvar (10 kap. 4 § miljöbalken).

För prioriterade objekt med allvarlig föroreningsproblematik där det saknas ansvar enligt 10 kap. miljöbalken kan utredningar och åtgärder bekostas av staten via Naturvårdsverket. Eftersom många av de allvarligaste föroreningarna skedde före den 1 juli 1969, när den första miljöskyddslagen kom, är det vanligt att det inte längre finns någon som kan hållas ansvarig och som ska betala för de åtgärder som krävs. Åtgärderna är ofta mycket dyra, vilket gör det svårt för kommunerna att bekosta dem utan hjälp med finansiering. I de statligt finansierade projekten är länsstyrelsens roll bl.a. att förmedla bidrag till huvudmannen (ofta en kommun), att bevaka att bidragen används på ett effektivt och korrekt sätt, att hjälpa huvudmannen genom vägledning och rådgivning, samt att redovisa resultaten till Naturvårdsverket.

Under vissa förutsättningar kan efterbehandlingsåtgärder finansieras av statliga bidragsmedel. I förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningsskador och statligt stöd för sådant avhjälpande, återfinns bestämmelser om när bidrag kan lämnas och till vad. Av förordningen framgår att bidrag får lämnas till undersökning i syfte att utreda om det har uppstått en föroreningsskada, ansvarsutredning, den utredning som behövs för att avhjälpandeåtgärder ska kunna genomföras, liksom åtgärder som på grund av föroreningar behövs för att avhjälpa skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljö eller för att förebygga, hindra eller motverka att sådana skador eller olägenheter uppstår, samt till uppföljning och utvärdering av avhjälpandeåtgärder. Dessa bidrag får endast lämnas under vissa förutsättningar, såsom att ansvar enligt miljöbalken eller äldre lagstiftning för att utföra eller bekosta sådan verksamhet inte kan utkrävas eller endast kan

utkrävas delvis, att den eller de som är ansvariga för att bekosta sådan verksamhet inte kan betala, eller att det finns synnerliga skäl.

Inom utgiftsområde 20 används anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden för att kunna åtgärda förorenade områden där ingen kan hållas ansvarig. Av budgetpropositionen för 2024 framgår att totalt ca 900 miljoner kronor avsattes under 2022 för att undersöka och åtgärda förorenade områden, men anslagsposten utnyttjades endast till 55 procent. Under året pågick 73 åtgärder med bidrag från anslaget, varav 6 för bostadsbyggande (jämfört med 67 åtgärder 2020, varav 5 för bostadsbyggande). Drygt 77 procent av bidragen gick till åtgärder av förorenade områden inklusive åtgärder av mark inför bostadsbyggande och sedimentåtgärder, drygt 10 procent gick till undersökningar, drygt 6 procent till PFAS-åtgärder, 6 procent till regeringsuppdraget om sediment och 1 procent till förflyttning av fordonsvrak. Enligt regeringen har antalet pågående åtgärder ökat men är fortsatt lite lägre mot bakgrund av att covid-19-pandemin fortfarande ger effekt på saneringsarbetet och flera bidragsprojekt har under året försenats eller senarelagts. En annan orsak är den granskning som Europeiska kommissionen gjort av stödet som innebär att regeringen behövde besluta om ändringar i stödssystemet för att det skulle vara förenligt med EU:s statsstödsregler. Naturvårdsverket har tillsammans med länsstyrelserna gjort ett stort arbete för att öka kunskapen, samordningen och vägledningen kring hantering av statlig finansiering av åtgärder.

Enligt 32 kap. miljöbalken ska skadestånd betalas för en sakskada som orsakats av ett företag på en fastighet. Utgångspunkten är strikt skadeståndsansvar, vilket innebär att det inte krävs att den som har orsakat skadan har agerat uppsåtligt eller vårdslöst. En skada som inte har uppkommit genom uppsåt eller vårdslöshet ersätts endast om den störning som orsakat skadan inte skäligen bör tålas med hänsyn till förhållandena på orten eller dess allmänna förekomst under jämförbara förhållanden.

De störningar som omfattas av miljöskadebestämmelserna räknas upp i 32 kap. 3 § 1–8 miljöbalken. Störningar som kan aktualisera ersättnings-skyldighet är bl.a. förorening av vattenområden, förorening av grundvatten, ändring av grundvattennivån, luftförorening som även omfattar besvärande ofarlig lukt, markförorening, buller, skakningar samt annan liknande störning.

Den 5 december 2023 meddelade Högsta domstolen sin dom i det s.k. PFAS-målet (mål T 486-23). I domen slår Högsta domstolen fast att drygt 150 boende i Ronneby, som genom dricksvattnet fått höga halter av PFAS i blodet, har drabbats av personskada i skadeståndsrättslig mening. Högsta domstolen konstaterar att risken för att ett fysiskt defekttillstånd ska inträda i framtiden principiellt sett inte i sig kan anses utgöra en personskada. Till skillnad från hovrätten anser Högsta domstolen emellertid att utredningen ger tillräckligt stöd för att dra slutsatsen att ett sådant defekttillstånd redan har uppkommit hos var och en av klagandena i form av förhöjda halter av PFAS i blodet. Därigenom anses klagandena ha drabbats av personskada.

De boendes talan har gått ut på att domstolen ska fastställa att de drabbats av en personskada i skadeståndsrättslig mening. Detta har Högsta domstolen alltså gjort. Däremot har det inte ingått i Högsta domstolens prövning att ta ställning till i vilken utsträckning personskadorna har medfört några skadeföljder som ger dem rätt till ersättning.

Restaurering av gruvområden

Som redovisats tidigare i betänkandet är utgångspunkten att den som driver en verksamhet som omfattas av miljöbalkens tillämpningsområde alltid är skyldig att efterbehandla platsen när verksamheten lagts ned. Vissa industrier (både pågående och historiska) ger upphov till föroreningar som riskerar att skada människor eller miljö. Utvinningsindustrier så som gruvor och mineralbrott är några av de branscher som riskerar att orsaka förorenings-skador.

När en gruvverksamhet, eller delar av en gruvverksamhet, avslutas ska denna efterbehandlas för att skydda natur och miljö. Efterbehandling innefattar flera saker, bland annat att verksamhetsområdet städas upp och avvecklas eller att avfall tas om hand för att minimera utsläpp över tid. Efterbehandling innebär att området där gruvan varit i drift återställs så att det blir en naturlig del av det omgivande landskapet igen. Målet är att skapa en långsiktig lösning som inte skadar miljön eller innebär säkerhetsrisker för natur och människor. Vilken metod som används avgörs av det specifika områdets förutsättningar.

I miljöbalken ställs det krav på planer och ekonomi för efterbehandling av gruvområdet. Miljöbalkens princip att förorenaren ansvarar gäller. Hur omfattande eller kostsam efterbehandlingen blir beror mycket på vilket material som brutits i gruvan. Ett företag får inte öppna en gruva om det inte avsatts pengar för att efterbehandla området när gruvan stängs. Pengar är låsta för företaget hos länsstyrelsen till dess att gruvan stängs och efterbehandlats.

I vissa fall kan marken efterbehandlas med mål om att återskapa ursprungligt skick, som en skog. Om möjligt kan verksamhetsutövaren skapa något för det lokala samhället, som en golfbana eller en park, om geologin tillåter detta. Marken kan dock aldrig återställas helt till ursprungligt skick.

Olika tekniker används för att begränsa utsläpp. Dessa beskrivs i den efterbehandlingsplan som verksamhetsutövaren tar fram i dialog med tillsynsmyndigheten. Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att utföra efterbehandlingen av gruvverksamheten. För att säkerställa att det finns pengar till efterbehandling ställer verksamhetsutövaren en ekonomisk säkerhet som förvaltas av tillsynsmyndigheten. Den ekonomiska säkerheten består ofta av en bankgaranti, som ett slags försäkring. Summan bestäms under prövningen av miljötillstånd. Verksamhetsutövaren ska uppdatera sin avfallshanteringsplan och efterbehandlingsplan, och därmed även den ekonomiska säkerheten, var femte år. Den ekonomiska säkerheten kan justeras om avfallshanteringen ändras.

Standardiserade riktvärden för luftföroeningar

I samband med tillståndsprövningar eller vid kontroll av gällande tillstånd, behöver industrier redovisa sin miljöpåverkan. Sulfatpappersmassaindustrin är känd för sina illaluktande gaser. Lukten orsakas av störningar i produktionsprocessen som leder till utsläpp av flyktiga organiska sulfatföreningar som sulfatväte. Utsläppen innebär produktionsbortfall och påverkar det omgivande samhället på ett negativt sätt.

Vid Mittuniversitetet genomfördes projektet Datadriven prediktering av farliga utsläpp av gaser för hållbara processindustrier mellan mars 2021 och november 2023. Projektets syfte var att utveckla modeller och algoritmer som med artificiell intelligens (AI) förutsäger utsläpp av farliga och besvärande gaser från massabruk och bioraffinaderier. Datadriven processtyrning och optimering med hjälp av processdata i kombination med nya ultrakänsliga gassensorer kan göra det möjligt att undvika dyra driftsstopp och utsläpp av gaser. Massaindustrin har stora mängder strukturerade och ostrukturerade processdata som har potential att användas för att skapa en hållbar och cirkulär processindustri samt öka industrins effektivitet och stärka konkurrenskraften. Vidare avsåg projektet att tillgängliggöra industriella data och kombinera dem med sensordata och väderdata som påverkar utsläppen. Utvecklingen av en intelligent gassensor baserad på maskininlärning (s.k. soft sensor) som kan mäta mycket låga koncentrationer av gasutsläpp möjliggör datadriven processkontroll och metodverifiering. Modellen som tagits fram för massabruken kommer i projektet att vidareutvecklas för att användas för datadriven processkontroll av nya bioraffinaderier. Ökad kunskap om organiska utsläpp av lösningsmedelsgaser är viktigt när nya bioraffinaderier etableras i Sverige. Enligt redovisning från december 2023 har projektet visat att det rent tekniskt är möjligt att utveckla gassensorer med hög känslighet för detektion av luktande svavelgaser till en relativt låg kostnad. Projektet har även visat att ett AI-baserat multisensorsystem kan användas för att detektera gaser med hög precision. Systemet och modellerna har utvärderats mot svavelgaser, men med en annan sensoruppsättning finns förutsättningar att detektera andra gaser. Vägen från demonstration till fullt genomförande är lång och kräver ett omfattande arbete för att hantera processtekniska och säkerhetsmässiga aspekter.

IVL Svenska Miljöinstitutet uppger att institutet kan modellera specifika luktande ämnen. Om lukten beror på en sammansättning av gaser kan de beräkna spridningen av luktekvivalenter och ge en uppskattning av luktstörningar i närområdet, baserat på prover från utsläppskällan och en luktpanel. Svenska institutet för standarder (SIS) är utsett av regeringen till svenskt standardiseringsorgan inom ansvarsområdena för internationella standardiseringsorganisationen (ISO) och Europeiska standardiseringskommittén (CEN). ISO och CEN har ett nätverk av experter som arbetar med att skapa internationella standarder. Hos SIS kan aktörer ta initiativ till standardisering som främjar Sveriges konkurrenskraft och ger smart och hållbar samhällsutveckling. SIS samverkar med alla delar av det svenska

samhället, som t.ex. industrin, akademien och den offentliga sektorn. SIS projektleder det svenska arbetet med att ta fram standarder och verkar för ökat svenskt inflytande i internationella samarbeten och för att standardisering sprids och tillämpas i Sverige. SIS har tagit fram standarden Utomhusluft – Bestämning av luft i utomhusluft genom fältinspektion (Del 1 Rutnätsmetod, SS-EN-16841 1:2016, och Del 2 Plymmetod, SS-EN-16841-2:2016). I standarden beskrivs mätmetoden för bestämning av luktexponeringsnivån i luften.

Livsmedelsverkets lokalisering

Riksdagens tillkännagivanden om lokalisering av myndigheter

Hösten 1996 tillkännagav riksdagen för regeringen ett antal principer för såväl den geografiska placeringen av statliga myndigheter som beslutshandlingen av sådana ärenden (bet. 1996/97:AU2, rskr. 1996/97:106). Utskottet redogjorde åter för dessa principer i sitt betänkande om regional tillväxtpolitik våren 2016 (bet. 2015/16:NU17) och noterade att regeringen gett Statskontoret och Statens servicecenter i uppdrag att se över olika aspekter av lokaliseringsfrågan och ansåg att det var ett steg i rätt riktning. Samtidigt menade utskottet att utvecklingen under lång tid inte varit i enlighet med de principer som riksdagen fastställt, oberoende av regeringar och tidigare uttalade ambitioner att noga pröva om myndigheter i ökad utsträckning skulle kunna lokaliseras utanför storstäderna. Utskottet föreslog därför att riksdagen genom att helt eller delvis bifalla ett antal motioner skulle tillkänna för regeringen att den skulle pröva möjligheterna att omlokalisera myndigheter. Vidare anförde utskottet att regeringen i ett lämpligt sammanhang borde åiterrapportera till riksdagen vilka åtgärder som vidtagits och hur de principer som riksdagen tidigare fastställt tillämpas. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag. Riksdagen har gjort flera ytterligare tillkännagivanden till regeringen med bäring på frågan om statliga myndigheters lokalisering som har beretts av andra utskott. Bland annat beslutade riksdagen våren 2016 i enlighet med finansutskottets förslag om ett tillkännagivande om att regeringen borde se till att statliga myndigheter under regeringen lokaliseras till förorter och lägen utan för de dyraste områdena i Stockholms innerstad samt även pröva en lokalisering till andra delar av landet (bet. 2015/16:FiU25, rskr. 2015/16:208). Regeringen angav i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 2 s. 49) att den, med anledning av riksdagens tillkännagivanden om att den statliga närvaron bör öka i hela landet, mellan 2015 och 2019 fattade 21 regeringsbeslut om lokalisering av hela eller delar av myndigheters verksamheter som berörde 20 olika myndigheter (Tillväxtverket omfattas av två beslut). Merparten av besluten har avsett verksamheter i Stockholms län, som omlokaliserats till andra delar av landet. Regeringen angav vidare att den med anledning av regeringens beslut om omlokalisering, myndigheternas egna initiativ till lokaliseringar och införandet av

förordningen (2019:202) om statliga myndigheters lokalisering ansåg att tillkännagivandena var slutbehandlade.

Förordningen om statliga myndigheters lokalisering

Förordningen (2019:202) om statliga myndigheters lokalisering innebär bl.a. att myndigheter vid beslut om lokalisering, vare sig det gäller placering av ett fast arbetsställe för första gången eller avveckling av ett arbetsställe på en viss ort, ska analysera verksamhetsmässiga, personella, ekonomiska och regionala konsekvenser inom myndighetens ansvarsområden samt att lokaliseringsbeslut ska fattas av myndighetens ledning. Av analysen ska det också framgå vilka alternativa möjligheter som finns att utveckla eller rationalisera myndighetens befintliga verksamhet på en viss ort.

Näringsutskottet behandlade under förra riksmötet ett antal motionsförslag om lokalisering av statliga myndigheter (bet. 2021/22:NU11). I betänkandet anför näringsutskottet bl.a. följande:

Utskottet konstaterar att regeringen efter riksdagens tillkännagivanden 2016 (bet. 2015/16:NU17, rskr. 2015/16:201 och bet. 2015/16:FiU25, rskr. 2015/16:208) om att den statliga närvaron bör öka i hela landet har fattat dyggt 20 regeringsbeslut om lokalisering där hela eller delar av myndigheters verksamheter i Stockholms län har omlokiserats till andra delar av landet. Därtill trädde förordningen om statliga myndigheters lokalisering i kraft i juni 2019. Utskottet kan även notera att regeringen i den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021 – 2030 anger att det är angeläget att stärka den statliga närvaron utanför de största städerna och att en utgångspunkt är att inga nya myndigheter ska lokaliseras i Stockholm under valperioden. Utskottets uppfattning är att regeringens olika beslut om lokalisering av statliga myndigheters verksamhet liksom regeringens bedömning i den nationella strategin för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 ligger i linje med riksdagens tillkännagivanden. Utskottet kan vidare konstatera att Riksrevisionen i december 2021 meddelade att myndigheten genomför en granskning av om regeringens beslut om lokalisering av myndigheter till orter utanför Stockholm har genomförts på ett effektivt och långsiktigt ändamålsenligt sätt. Riksrevisionens rapport väntas bli publicerad i september 2022 och utskottet kommer således att få skäl att återkomma till frågan om myndigheters lokalisering i samband med hanteringen av regeringens skrivelse med anledning av granskningen. Utskottet ser därför inte att det finns skäl för riksdagen att i nuläget rikta ytterligare tillkännagivanden till regeringen med anledning av de åtgärder som förordas i de aktuella motionerna.

Den 8 februari 2023 presenterade Riksrevisionen rapporten Etablering av myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt (RiR 2023:1).

Riksrevisionen har i rapporten granskat om regeringens lokalisering av myndigheter på orter utanför Stockholm har levt upp till riksdagens avsikter. Granskningen omfattar 46 myndigheter som helt eller delvis lokaliserades utanför Stockholm mellan 2004 och 2020. Av dessa är det främst tre myndigheter som har undersökts för att besvara frågan om myndigheterna efter att de har haft tid att etablera sig har några väsentliga problem att utföra

sina uppgifter på grund av att de är lokaliserade på orter utanför Stockholm. De tre myndigheterna är Arbetsförmedlingen, Elsäkerhetsverket och Naturvårdsverket.

Riksrevisionen konstaterar att regeringen har lokaliserat myndigheter i de geografiska områden som bör prioriteras enligt riksdagen (se t.ex. bet. 1996/97:AU2, rskr. 1996/97:106 och bet. 2015/16:NU17, rskr. 2015/16:201), men att insatserna inte har varit tillräckliga för att uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen. Enligt Riksrevisionen krävs mer kraftfulla åtgärder om regeringen ska uppnå en jämnare fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet. Tidigare granskningar har visat att omlokaliseringar ofta är kostsamma på kort sikt, vilket enligt Riksrevisionen innebär att den långsiktiga nyttan av omlokaliseringsbeslut måste vägas mot de kortsiktiga negativa konsekvenserna. I sammanhanget lyfter Riksrevisionen fram att trenden med ökat distansarbete öppnar fler möjligheter för regeringen och myndigheterna att hantera lokaliseringsfrågan. Det kan t.ex. underlätta för vissa myndigheter att rekrytera på fler platser än i regioner där de har arbetsställen.

Riksrevisionen bedömer att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men betydelsefullt bidrag till regional utveckling. Riksrevisionen bedömer dock att myndigheter som har placerats i regioner nära storstäder och som har en hög andel anställda som bor i storstäderna bidrar relativt lite till den regionala utvecklingen. Vidare bedömer Riksrevisionen att det på lång sikt inte utgör något hinder för myndigheternas effektivitet att de är placerade utanför Stockholm. Samtidigt kan Riksrevisionen inte utesluta att det finns myndigheter som har sådana väsentliga problem på grund av sin lokalisering. Riksrevisionen bedömer dock att en stor del av myndigheterna i granskningen har tillräckligt bra förutsättningar för att bedriva sin verksamhet effektivt när de har fått några år på sig att etablera sig. Riksrevisionen lyfter även fram att en lokalisering av myndigheter utanför Stockholm kan innebära vissa fördelar, exempelvis minskade verksamhetskostnader.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att regeringens lokalisering av myndigheter på orter utanför Stockholm under perioden delvis har levt upp till riksdagens avsikter. Riksrevisionen bedömer att lokaliseringsbesluten har medfört ett litet men positivt bidrag till regional utveckling samtidigt som regeringens lokaliseringsbeslut inte har äventyrat myndigheternas möjligheter att bedriva sin verksamhet effektivt på lång sikt.

I rapporten rekommenderar Riksrevisionen regeringen att vid fortsatt ny- och omlokalisering av myndigheter till orter utanför Stockholm även framöver matcha myndigheter med regionala arbetsmarknader där det finns ett lämpligt utbud av arbetskraft, för att undvika problem för myndigheternas verksamheter på lång sikt. Riksrevisionen rekommenderar även regeringen att undvika att placera verksamheter som behöver specialistkompetenser nära storstadsregionerna, om syftet är att bidra till regional utveckling.

I skrivelse 2022/23:125 redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Regeringen konstaterar att

Riksrevisionens granskning visar att regeringen har lokaliserat myndigheter enligt riksdagens prioriteringsordning. Regeringen instämmer i att insatserna inte har varit tillräckliga för att fullt ut uppnå en jämn fördelning av statliga arbetstillfällen mellan Stockholm och andra delar av landet. När det gäller beslut om statliga myndigheters lokalisering finns det olika aspekter som bör beaktas. Exempelvis ska hänsyn tas till såväl effektivitet som statlig närvaro och regional utveckling samt till olika aspekter av kompetensförsörjning, framhåller regeringen. Vidare anför regeringen att den följer spridningen av de statliga arbetstillfällena i landet genom länsstyrelsernas redovisningar av den statliga närvaron och servicen i länen.

Liksom Riksrevisionen ser regeringen att trenden med ökat distansarbete öppnar för fler möjligheter för myndigheterna att hantera sin lokalisering på ett ändamålsenligt sätt. När det gäller lokaliseringsbeslutens påverkan på regional utveckling instämmer regeringen i Riksrevisionens bedömning att regeringens lokaliseringsbeslut har medfört ett litet men betydelsefullt bidrag till regional utveckling. Regeringen lyfter även fram att de statliga myndigheterna för att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken har ett reglerat ansvar i det regionala utvecklingsarbetet. Enligt 18 och 20 §§ förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete ska myndigheterna i sin verksamhet i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar och beakta möjligheterna till decentralisering när de planerar sina verksamheter. När det gäller Riksrevisionens bedömning att det inte utgör något hinder för myndigheternas effektivitet på lång sikt att de är placerade utanför Stockholm anser regeringen att granskningen bara delvis belyser hur myndigheternas effektivitet har påverkats. Regeringen framhåller att granskningen inte fullt ut belyser hur myndigheternas faktiska effektivitet har påverkats, vare sig i positiv eller i negativ riktning, utan endast belyser förutsättningarna för att myndigheterna ska kunna bedriva sin verksamhet effektivt, såsom kompetensförsörjning, intern styrning och samordning. En viktig utgångspunkt för regeringen, som följer bl.a. av det förvaltningspolitiska målet (prop. 2009/10:175, bet. 2009/10:FiU38, rskr. 2009/10:315) och av myndighetsförordningen (2007:515), är att myndigheter kan bedriva sin verksamhet effektivt oavsett var de är lokaliserade. Detta är något som regeringen följer inom ramen för den löpande myndighetsstyrningen.

Med anledning av Riksrevisionens iakttagelser framhåller regeringen att det är viktigt med statlig närvaro i hela landet, bl.a. för att bidra till att uppfylla målet för den regionala utvecklingspolitiken. Samtidigt är det viktigt att myndigheter bedriver sin verksamhet effektivt, oavsett var i landet de är lokaliserade. Regeringen anför att det efter den granskade perioden har fattats fler beslut för att åstadkomma ökad statlig närvaro och följa utvecklingen av den. Regeringen har dels gett Statens servicecenter i uppdrag att under 2022 och 2023 öppna flera nya servicekontor (Fi2021/02151 och Fi2022/01181), dels gett Arbetsgivarverket i uppdrag att i fråga om myndigheter under regeringen med kontorslokaler i Stockholms län men säte i annat län redogöra för förändringar av i vilka län myndigheternas personal var placerad under

2018–2022 (Fi2022/02511). Bakgrunden är regeringens behov av att följa utvecklingen av var i landet myndigheterna väljer att förlägga sin verksamhet och lokalisera olika funktioner. Regeringen framhåller att den arbetar kontinuerligt med frågan om statlig närvaro i hela landet och bedömer att den för närvarande har tillräckliga verktyg för att kunna göra löpande avvägningar och uppföljningar (Fi2020/05193). Regeringen anser i och med skrivelsen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets ställningstagande

Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar

Som redovisats ovan innehåller miljöbalken bestämmelser om vem som i olika situationer kan hållas ansvarig för att avhjälpa en uppkommen skada eller olägenhet. Vem som i det enskilda fallet ska hållas ansvarig för en förorenings-skada eller en allvarlig miljöskada, och som därmed är skyldig att avhjälpa densamma, får avgöras med tillämpning av gällande regler och den praxis som har utvecklats i frågan. Med hänvisning till det som anförts föreslår utskottet att motionerna 2023/24:687 (MP) yrkande 8 och 2023/24:991 (V) yrkandena 14 och 15 lämnas utan åtgärd.

Restaurering av gruvområden

Utskottet konstaterar att miljöbalken reglerar att den som bedriver gruvverksamhet ansvarar för att utföra efterbehandlingen för att skydda natur och miljö när verksamheten avslutas. Vidare noteras att det vid tillståndsprövning ställs krav på att en efterbehandlingsplan upprättas och att verksamhetsutövaren lämnar en ekonomisk säkerhet som förvaltas av tillsynsmyndigheten, i syfte att säkerställa att medel finns avsatta för efterbehandling. Därmed menar utskottet att det som efterfrågas i motion 2023/24:2629 (S) yrkande 17 får anses vara tillgodosett. Utskottet föreslår att yrkandet avslås.

Standardiserade riktvärden för luftföroreningar

Inledningsvis konstaterar utskottet att uppfattningen om lukt är ytterst subjektiv. Rent allmänt får dock vissa lukter, t.ex. lukten av organiska svavel-föroreningar och svavelväte, anses vara obehagliga. Lukt kan i vissa fall således anses vara en sådan miljöpåverkan som verksamhetsutövaren kan behöva redovisa i samband med ansökan om tillstånd för en verksamhet som riskerar att ge upphov till sådan olägenhet för omgivningen. Utskottet noterar att det pågår projekt som syftar till att kunna förutse utsläpp av såväl farliga som besvärande gaser från t.ex. massabruk och bioraffinaderier. Vidare har IVL Svenska Miljöinstitutet och SIS utvecklat modeller och standarder som kan användas för att mäta och bedöma nivån av vissa lukttämen i luften. Med hänvisning till vad som nu anförts föreslår utskottet att motion 2023/24:2009 (S) avslås.

Livsmedelsverkets lokalisering

Utskottet konstaterar att Riksrevisionen nyligen har genomfört en omfattande granskning av etablering av statliga myndigheter utanför Stockholm, och att den visar på att lokaliseringsbesluten medfört ett litet men positivt bidrag till regional utveckling samtidigt som myndigheternas möjligheter att bedriva sin verksamhet effektivt på lång sikt inte äventyrats. Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter arbeta att kontinuerligt med frågan om statlig närvaro i hela landet, i enlighet med målen för den regionala politiken. Med hänvisning till vad som nu anförts föreslår utskottet att motion 2023/24:1653 (C) yrkande 2 lämnas utan åtgärd.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som beretts i förenklad ordning.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkande 2022/23:MJU13. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av det nämnda betänkandet.

Reservationer

1. Miljömålssystemet, punkt 1 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:905 av Amanda Lind m.fl. (MP) yrkande 10 och

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

Det svenska miljömålssystemet är den nationella motsvarigheten till de miljörelaterade målen inom FN:s Agenda 2030. Miljömålsarbetet har strukturerat och väglett miljöarbetet i Sverige i snart 20 år och utgör basen för miljöarbetet nationellt såväl som lokalt, inom offentlig sektor och i det privata näringslivet. Jag och mitt parti anser att det är av största vikt att miljömålsarbetet fortsätter att utvecklas. Systemet med etappmål behöver byggas ut, exempelvis för hyggesfria och naturnära skogsbruksmetoder, samt för havsmiljö och fiskets påverkan på de marina ekosystemen. Fler etappmål inom miljömålssystemet hjälper till att konkretisera vilken samhällsomställning som behövs för att lösa de stora miljöproblemen, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser, som det övergripande generationsmålet slår fast. Arbetet med att nå miljömålen bör bedrivas i nära samverkan mellan myndigheter, akademien, näringslivet och olika organisationer för att på lokal, regional och nationell nivå öka engagemanget för robusta ekosystem och en levande planet.

Den nya utvärderingen av miljö kvalitetsmålet Levande skogar slår fast att målet inte kommer att nås. Redan av förarbetena till 1979 års skogsvårdsplan framgick att friluftslivet ingår i de allmänna hänsyn som ska tas vid skogs-skötsel. Nu 45 år senare kan Skogsstyrelsen inte redogöra för utvecklingen av preciseringen Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna. ”Det saknas systematisk insamlad kunskap och indikatorer för att följa upp skogligt friluftsliv utifrån såväl friluftslivutövare- som markägarperspektiv”, står det i utvärderingen. Det är glädjande att Skogsstyrelsen nu kommer att ta fram årlig statistik om den tätortsnära skogen, men datainhämtningen behöver breddas så att det går att avgöra om skogens sociala värden är värnade och bibehållna i hela landet. Här kan Skogsstyrelsens nya rapport 2023/08 om skogens rekreationsvärden komma till nytta, i vilken indikatorer för rekreationsvärden

kartlagts. Svenskt friluftslivs samhällsekonomiska värde beräknades uppgå till 97 miljarder kronor 2009 (i denna siffra finns inte rena ekosystemtjänster med och inte heller positiva effekter av ökad folkhälsa). Förädlingsvärdet i den svenska ekonomin till följd av svenskars friluftaktivitet uppgick till 34 miljarder kronor, vilket kan jämföras med skogsbrukets förädlingsvärde som samma år var ca 31 miljarder kronor. För att stärka upp arbetet med skogens sociala värden bör två nya resurstillsatta etappmål inom miljö kvalitetsmålet Levande skogar införas, det ena om attraktiv tätortsnära skog, det andra om att skogens sociala värden ska vara värnade och stärkta.

2. Översyn av miljöbalken, punkt 2 (C)

av Stina Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 20 och
avslår motionerna
2023/24:122 av Eric Palmqvist (SD) och
2023/24:569 av Sten Bergheden (M).

Ställningstagande

Tillståndsgivningen bör ändras så att tillståndsprocesserna läggs parallellt istället för som i dag efter varandra. Dessutom bör en översyn av tillståndsprocesserna omfatta även miljöbalkens utformning och omfattning. Så som miljöbalken ser ut i dag värderas inte klimat som nytta. Miljöbalkens utformning och tolkningsutrymme omöjliggör förutsägbarhet och standardisering av tillståndsprocesser. Det måste få ett slut, exempelvis genom ökat arbete med nationella riktlinjer och gränsvärden för att skapa förutsägbarhet för industrin.

3. Effektiva tillståndsprocesser, punkt 3 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 12 och 14 samt 2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4 och avslår motionerna

2023/24:447 av Tobias Andersson m.fl. (SD),

2023/24:724 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) yrkande 1,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 53,

2023/24:1100 av Gustaf Göthberg och Marie-Louise Hänel Sandström (båda M),

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 28,

2023/24:1616 av Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C) yrkande 2,

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 19 och

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27.

Ställningstagande

För att driva den gröna industriella revolutionen och säkerställa att klimatinvesteringar och jobb stannar i Sverige behöver vi effektivare och snabbare miljötillståndsprocesser, med bibehållna höga miljökrav. Miljöprövningsutredningen och Klimaträttsutredningen har lämnat många förslag för att göra processerna smidigare och snabbare. Trots de liggande förslagen i regeringens byrålåda väljer man, tillsammans med Sverigedemokraterna, att tillsätta ytterligare en utredning, vilket riskerar att fördröja processen. Detta sätter käppar i hjulet för Sveriges ambition att bli världens första fossilfria välfärdsland, särskilt när de svenska utsläppen ökar med regeringens nya politik. Vi vill modernisera tillståndsprocesserna nu för att påskynda den gröna omställningen. Klimatinvesteringarna och framtidens jobb ska hamna i Sverige och inte försvinna iväg till andra länder. Då krävs snabbare och enklare tillståndsprocesser, med fortsatt höga miljökrav och rättssäkerhet.

Den socialdemokratiska regeringen gav ett tillfälligt tillstånd till Cementa för fortsatt brytning i Slite. För att undvika att Sverige hamnar i situationer där verksamheter som är samhällsviktiga ska en permanent möjlighet för regeringen att tillståndspröva sådan verksamhet införas. Regeringen har ytterligare förstärkt behovet genom att neka tillstånd till två andra företagsansökningar, i Norrbotten respektive Värmland.

4. Effektiva tillståndprocesser, punkt 3 (C)

av Stina Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 19 och

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27 och

avslår motionerna

2023/24:447 av Tobias Andersson m.fl. (SD),

2023/24:724 av Caroline Högstöm och Mikael Damsgaard (båda M) yrkande 1,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 53,

2023/24:1100 av Gustaf Göthberg och Marie-Louise Hänel Sandström (båda M),

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 28,

2023/24:1616 av Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C) yrkande 2,

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 12 och 14 samt

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag och mitt parti har som mål att tiden för tillståndprocesser ska halveras. Det ska bli tydligare för sökanden vad som förväntas, hur lång tid processen kommer att ta och på vilka grunder beslut kommer att fattas. Samarbetet med myndigheter ska förbättras och regelverk förenklas. Kostnaderna ska sänkas för både näringslivet och skattebetalarna. Allt detta ska ske med bibehållen omsorg om miljö och klimat.

Klimatfrågan är akut men tillståndprocesserna för klimatviktig verksamhet i Sverige förblir extremt långa. Ofta går det tio år innan ett kraftverk kan börja byggas eller en större ledning dras. Politiken ger ibland intryck av att det är omöjligt att reformera svensk tillståndsgivning så att ny kraft kan byggas snabbare. Men det är det inte. Jämförbara länder, exempelvis Tyskland, Danmark, Finland och Nederländerna, har fått ned tillståndprocesserna för ny vindkraft och nya gröna industrier till två till fyra år. Det måste gå att genomföra även i Sverige, för annars kommer investeringarna att ske i andra länder.

Vi anser därför att det behöver tillsättas en kriskommission för att snabbt möjliggöra ökad elproduktion. Alla relevanta myndigheter och intressenter bör under ett halvår få arbeta fritt och se över all relevant lagstiftning, regelgivning samt implementeringen av berörda EU-regelverk för att möjliggöra kraftigt

förkortade och förenklade tillståndsprocesser. Kriskommissionen ska ha som mål att korta ned den sammanlagda tiden för tillståndsprövningar för ny kraft, för anslutningar och för industriella verksamheter från dagens åtta till tio år till högst två år, i linje med de mest effektiva länderna i Europa. Den bör också omfatta tillståndsprocesser för industriella verksamheter som är avgörande för klimatomställningen. Målet ska vara att påbörja utbyggnaden av minst 50 terawattimmar elproduktion före år 2026 och 100 terawattimmar innan år 2030. Förebilden bör vara Lindbeckkommissionen, som på 1990-talet arbetade intensivt för att rå på några av dåtidens akuta strukturproblem.

5. Effektiva tillståndsprocesser, punkt 3 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 53 och

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 28 och avslår motionerna

2023/24:447 av Tobias Andersson m.fl. (SD),

2023/24:724 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) yrkande 1,

2023/24:1100 av Gustaf Göthberg och Marie-Louise Hänel Sandström (båda M),

2023/24:1616 av Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C) yrkande 2,

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 19,

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 27,

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkandena 12 och 14 samt

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Tillståndsprocesserna behöver bli snabbare med bibehållen miljöprestanda och eftersom samhället ska ställa om och byggas snabbt behöver också förutsättningarna för samplanering och parallella processer möjliggöras, för att möjliggöra en effektiv samhällsbyggnad.

Den gröna industriomställningen behöver ske snabbt och på ett miljömässigt och socialt hållbart sätt, i syfte att begränsa de summerade växthusgasutsläppen så mycket som möjligt. För att möjliggöra detta behöver tillståndsprocesserna genomföras snabbare med bibehållen miljöprestanda. De förslag från Miljöprövnings- och Klimaträttsutredningen som syftar till att

effektivisera tillämpningen av regelverk för tillstånd och omprövning ska genomföras.

6. Ändringstillstånd, punkt 4 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 3 och
2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 9 och
avslår motion
2023/24:724 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M) yrkande 2.

Ställningstagande

Många av Sveriges industrier som befinner sig i en omställning behöver förnya tillstånd för en verksamhet som inte släpper ut koldioxid. Något vi bedömer som centralt för att effektivisera tillståndsprocesserna är Miljöprövningsutredningens förslag om att ändringstillstånd bör vara huvudregel och att fler verksamheter lättare ska kunna ändra sina tillstånd. Utredaren argumenterade kraftfullt för en ökad användning av ändringstillstånd och pekade även på att det med digitaliseringen finns bättre möjligheter att få en överblick över en verksamhets totala verkningar på miljön även vid fler ändringstillstånd. Vi menar att det finns tillräckligt underlag för regeringsförslag i frågan och ett förslag bör snarast läggas fram för beslut. Det är därför olyckligt att regeringen aviserat att frågan om ändringstillstånd ska utredas ytterligare.

7. Övrigt om miljöprövning, punkt 5 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1 och avslår motionerna

2023/24:897 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 8 och 9 samt

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 78.

Ställningstagande

Kontakter mellan företag och myndigheter behöver förenklas och hela arbetet bli mer lösningsorienterat. Vi behöver färre byråkratiska hinder som komplicerar tillståndsprocesserna och gör dem långsamma. En instans som kan granska och bedöma om en miljökonsekvensbeskrivning är komplett bör införas så att miljöprövning i domstol kan påbörjas när fullgott underlag är tillgängligt.

8. Övrigt om miljöprövning, punkt 5 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:897 av Emma Nohrén m.fl. (MP) yrkandena 8 och 9 samt

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 78 och

avslår motion

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt EU:s vattendirektiv ska EU:s medlemsländer identifiera, övervaka och åtgärda föroreningar som är problematiska på nationell nivå, s.k. särskilt förorenande ämnen. I Sverige har i nuläget 32 sådana särskilda förorenande ämnen listats. Men i praktiken har detta liten betydelse för utsläppen av kemikalier från miljöfarlig verksamhet. Domstolen tar sällan hänsyn till dessa ämnen i sina prövningsbeslut, och när ett nytt ämne klassas som särskilt förorenande påverkar det inte de miljöfarliga verksamheter som redan har miljötillstånd då en verksamhets miljötillstånd vanligtvis gäller på obestämd tid. Endast när den som bedriver verksamheten vill förändra den eller utöka den behöver tillståndet omprövas. Det finns länsstyrelser som föreslagit att ett miljötillstånd ska kunna hållas öppet så att man senare ska kunna lägga till tillståndsvillkor för nya ämnen, men hittills har sådana förslag alltid avslagits av domstol. Det vill jag och mitt parti ändra. Listorna måste uppdateras så fort ny kunskap kommer och ny kunskap bör få genomslag i befintliga tillstånd, antingen genom att tillståndsgivaren kan lägga till nya ämnen i tillstånden

utefter ny kunskap eller att miljötillstånden blir tids begränsade och omprövas utefter ny kunskap inom ett visst tidsintervall.

Vidare behöver effekterna på kolinlagringen vid exploatering av mark synliggöras i de miljöbedömningar som tas fram i samband med planering och beslut under miljöbalken och plan- och bygglagen och vid tillämpning av sektorslagstiftning för olika typer av infrastruktur, för att inte utsläppen av växthusgaser från skog och mark ska öka utan att vi har kännedom om detta och förutsättningar att sätta in åtgärder.

9. Miljöbrott, punkt 6 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 55 och
avslår motion

2023/24:373 av Martin Kinnunen m.fl. (SD) yrkande 12.

Ställningstagande

Den tidigare socialdemokratiska regeringen vidtog kraftfulla åtgärder för en ansvarsfull hantering av avfall och för att stävja miljörelaterade överträdelser. Detta markerar en betydande insats i striden mot den organiserade brottsligheten. Forskning och polisens rapporter indikerar en stark koppling mellan miljöbrott och större brottsnätverk. Dessa brott kan leda till allt från ödeläggande bränder till skadliga utsläpp. Alltför många miljöbrott förblir olösta och de påföljder som finns idag är otillräckliga. Ofta är det skattebetalarna som får stå för kostnaden för dessa brott, som när myndigheter och kommuner måste hantera stora mängder illegal dumpning. De undersökningar och direktiv om miljöbrott som initierades av den tidigare socialdemokratiska regeringen utgör kritiska åtgärder för att skydda folkhälsan och vår miljö och bekämpa den organiserade brottsligheten. Vårt fokus ligger på att stoppa de miljöbrott som direkt finansierar organiserad brottslighet. De utredningar om miljöbrott och myndighetsuppdrag som tillsatts av den tidigare socialdemokratiska regeringen är viktiga steg för att minska riskerna för människors hälsa och för miljön och för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten. Utredningen om miljöbrott syftar till att ta ett helhetsgrepp om hela kedjan: från att förebygga och upptäcka miljöbrott till att utreda och lagföra dem. Vi vill se över straffen och grunderna för vad som

ska ses som grova miljöbrott. Genom att stärka polisens och andra myndigheters mandat hoppas vi få bukt med illegal avfallshantering och återföra ansvar och ordning i avfallshanteringen.

10. Miljösanktionsavgifter vid kemikaliebrott, punkt 7 (V)

av Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkande 32.

Ställningstagande

Kemikalieinspektionen redovisade i en rapport 2017 att 87 procent av de åtalsanmälningar för misstänkta miljöbrott som myndigheten lämnat in 2012–2016 hade lagts ned och att endast 13 procent hade lett till böter för företagen. Åtalsanmälningar gäller brister som upptäcks vid myndighetens tillsyn av företag som tillverkar, importerar och säljer kemiska produkter, bekämpningsmedel och varor. Den största andelen anmälningar handlar om varor som innehåller kemiska ämnen som är förbjudna enligt Reach.

Kemikalieinspektionen har föreslagit för regeringen att en del av de lagöverträdelser som myndigheten i dag anmäler till åklagare i stället ska leda till miljösanktionsavgifter. Den dåvarande regeringen gav 2016 i uppdrag åt Miljötillsynsutredningen att undersöka möjligheterna till en sanktionsväxling på kemikalieområdet. Utredningen bedömde att en sanktionsväxling väntas leda till ett effektivare system.

Jag och mitt parti anser att ett införande av miljösanktionsavgifter skulle ge snabbare och effektivare straff för företag som säljer varor med förbjudna kemikalier och skapa bättre förutsättningar för att lagstiftningen ska följas. Regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljösanktionsavgifter införs för fler kemikaliebrott.

11. Offentlig upphandling, punkt 8 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 15 och avslår motionerna

2023/24:215 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 3,

2023/24:811 av Serkan Köse (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:843 av Anders W Jonsson (C) yrkande 6,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 97.2,

2023/24:1807 av Rickard Nordin (C),

2023/24:1926 av Magnus Manhammar (S),

2023/24:2289 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4 och

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 10.

Ställningstagande

Samtidigt som vi ställer höga krav på svenska bönder vill vi även ha höga krav på den mat som vi ger våra barn och äldre i skolan och i äldre omsorgen. Vi vill göra det obligatoriskt att vid alla upphandlingar av animaliska livsmedel ställa krav på att produktionen har skett med höga krav på djurskydd och låg grad av användning av antibiotika – precis som i Sverige. Det offentliga ska vara bäst i klassen och svenska bönder ska prioriteras, inte missgynnas. Genom offentliga upphandlingar kan vi stödja hållbart producerad mat och höja matkvaliteten i förskolor, skolor och äldreboenden och inom sjukvården.

Vi anser att svenska medborgare, oavsett ålder, förtjänar högkvalitativ mat. Därför vill vi införa strikta krav vid upphandlingar av animaliska produkter, särskilt inom offentlig sektor som skolor och äldreomsorg. Dessa krav ska spegla Sveriges höga standard för djurskydd och låg antibiotikaanvändning.

12. Offentlig upphandling, punkt 8 (C)

av Stina Larsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 10 och avslår motionerna

2023/24:215 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 3,

2023/24:811 av Serkan Köse (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:843 av Anders W Jonsson (C) yrkande 6,

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 97.2,

2023/24:1807 av Rickard Nordin (C),
2023/24:1926 av Magnus Manhammar (S),
2023/24:2289 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4 och
2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 15.

Ställningstagande

Den offentliga sektorn har stora möjligheter att påverka klimatomställningen och miljöarbetet i en mer progressiv riktning. Varje år upphandlas varor och tjänster för hela 800 miljarder kronor. Samtidigt lämnar koldioxidutsläppen och resurseffektiviteten från offentlig sektor mycket att önska. Priset är i de flesta upphandlingar avgörande för utvärdering och tilldelning. Ord som cirkulär, återvinningsbarhet och återbrukbar återfinns sällan i upphandlingsunderlag och kravspecifikationer. Offentlig upphandling behöver i högre utsträckning användas som ett effektivt verktyg för en cirkulär omställning.

Ett effektivt sätt är att införa ökande etappmål i syfte att öka andelen upphandlingar som ställer skarpa krav på cirkularitet och resurseffektivitet. Det gäller särskilt möbler, textilier och inredning i offentlig sektor där graden av produkter med återvunnet material är mycket låg. För att driva på denna utveckling vill vi sätta ett ambitiöst mål på exempelvis 20 procent återvunnet i statens upphandlingar.

13. Offentlig upphandling, punkt 8 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:215 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP) yrkande 3 och

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 97.2 och

avslår motionerna

2023/24:811 av Serkan Köse (S) yrkandena 1 och 2,

2023/24:843 av Anders W Jonsson (C) yrkande 6,

2023/24:1807 av Rickard Nordin (C),

2023/24:1926 av Magnus Manhammar (S),

2023/24:2289 av Richard Jomshof (SD) yrkande 4,

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 10 och

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 15.

Ställningstagande

För mig och mitt parti är det en självklarhet att animaliska livsmedel och andra produkter som kommer från djur som behandlats på ett sätt som skulle vara förbjudet i Sverige inte ska kunna serveras eller användas inom offentliga verksamheter. Upphandlingsmyndigheten har kriterier som möjliggör att livsmedel lever upp till detta, men kriterier för övriga djurprodukter, som t.ex. läder, behöver utvecklas. Det är viktigt att offentlig upphandling går före, driver på utvecklingen och använder sig av de möjligheter som Upphandlingsmyndigheten tagit fram i form av kriterier men också styr mot mer ekologisk djurhållning.

Ekologiskt lantbruk är på många sätt en spjutspets i arbetet för hållbara brukningsmetoder inom lantbruket. Ekologiskt lantbruk leder till ökad biologisk mångfald och artrikedom. Främst beror det på att ekologisk odling bygger på varierade växtföljder och att kemiska bekämpningsmedel inte används. Ekologiskt jordbruk använder inte konstgödsel utan cirkulerar ofta näringsämnen genom en integrerad djur- och växthållning på den egna gården eller i grannskapet. En bättre integrering av växtodling och djurhållning på gårdsnivå har pekats ut som en av de viktigaste åtgärderna för att minska näringsbelastningen på våra sjöar, vattendrag och hav från jordbruket. Jag och mitt parti anser att det är viktigt att det införs styrmedel för att främja en sådan integrering på gårdsnivå, i likhet med ekologiska brukningsmetoder. Vi vill därför se ett mål om att minst 50 procent av jordbruksmarken ska vara ekologisk till 2030 och att offentlig sektor bör nå minst 75 procent upphandlad ekologisk mat till samma år.

14. Kommunal tillstyrkan av vindkraftverk, punkt 9 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skönnbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 13 och
avslår motionerna
2023/24:242 av Alexandra Anstrell (M),
2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 70,
2023/24:1289 av Hanna Westerén (S) och
2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 7.

Ställningstagande

Förenklade tillståndprocesser och fler beslut om ny vindkraft är viktigt för att tillföra ny elproduktion till det svenska energisystemet. Dagens nettoöverskott av el kommer inom några få år att förbytas till ett underskott och importbehov om inte mer produktion tillförs. Det hotar den gröna industriella omställningen om inte elektrifieringen kan fortgå för att minska utsläppen av CO₂.

Det nuvarande regeringsunderlaget röstade förra mandatperioden nej till lagförslag som skulle öka rättssäkerheten. Detta agerande får nu allvarliga konsekvenser. Det visar inte minst en ny dom som upp häver tillståndet för en planerad och tidigare godkänd ny vindkraftspark i Västerviks kommun. Därför uppmanar vi regeringen och Sverigedemokraterna att genomföra förslagen i proposition 2021/22:210 om ett tidigare kommunalt ställningstagande till vindkraft, som föreslogs av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Ska målet om nettonollutsläpp till 2045 bestå förutsätter det att den pågående elektrifieringen av industri och transporter skalas upp, både på kortare och på längre sikt. Det kommande decenniet behöver planerade investeringar i fossilfri elproduktion, dvs. huvudsakligen vindkraft, och elnät genomföras i en snabb takt.

15. Kommunal tillstyrkan av vindkraftverk, punkt 9 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP) yrkande 70 och

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP) yrkande 7 och

avslår motionerna

2023/24:242 av Alexandra Anstrell (M),

2023/24:1289 av Hanna Westerén (S) och

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 13.

Ställningstagande

Jag och mitt parti vill storsatsa på förnybar och billig energi och vi vill därför se strategier och konkreta mål för ökad produktion av vind- och solkraft. Vindkraften är redan idag den överlägset billigaste energikällan, vilket har lett till att företag idag står på kö för att bygga i Sveriges bästa vindlägen. Incitamenten för kommuner och närboende att välkomna vindkraft behöver stärkas.

Redan 2023 förväntas vindkraften stå för 30 procent av Sveriges elproduktion. Svenska kraftnät har mottagit över 70 ansökningar om havsbaserade vindkraftsparker, motsvarande flera gånger Sveriges elbehov. För att den positiva utvecklingen av förnybar energi ska hålla i sig behövs dock politik. Det handlar bl.a. om att sätta upp mål för de olika kraftslagen. Vi vill därför att Sverige sätter upp mål för att bygga ut den havsbaserade vindkraften med 150 terawattimmar till senast 2040. Och 30 terawattimmar sol till senast 2030. För att det ska bli möjligt behöver det kommunala vetot reformeras så att fattade beslut gäller.

16. Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar, punkt 12 (V)

av Andrea Andersson Tay (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkandena 14 och 15 samt avslår motion

2023/24:687 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Den plats i Sverige som hittills har drabbats värst av PFAS-föroreningar är orten Kallinge i Ronneby kommun. Källan till utsläppet är Försvarsmaktens brandövnings plats på flygflottiljen F 17, där brandskum innehållande PFAS användes under lång tid. Kemikalierna spred sig sedan till dricksvattnet. De PFAS-halter som har uppmätts i blodet på invånarna i Kallinge är bland de högsta i världen. Forskning om vilken hälsopåverkan detta har haft och kommer att få pågå, men hittills har man kunnat konstatera ökad förekomst av bl.a. njurcancer och förhöjda kolesterolnivåer. En grupp invånare driver sedan flera år en rättsprocess där de kräver skadestånd av det kommunala vattenbolaget Ronneby Miljö och Teknik. Ärendet ligger i dag hos Högsta domstolen. Trots att det är känt att Försvarsmakten orsakade föroreningen måste invånarna av juridiska skäl vända sig till vattenbolaget med sina skadeståndskrav. Det är inte acceptabelt att drabbade människor tvingas ta till långa och kostsamma rättsprocesser för att begära kompensation. Regeringen bör återkomma med förslag på tydligare lagstiftning gällande ansvar när personer utsätts för höga halter av hälsoskadliga kemikalier.

Även företag riskerar att hamna i kläm när föroreningar uppdagas. I ett fall tvingades lantbrukare i Halland upphöra med odling under två säsonger för att

vatten från närliggande vattendrag visade sig vara förorenat med PFAS och därmed inte kunde användas till bevattning. De har själva fått stå för kostnaderna för detta tills ansvarsutredningen är klar, vilket kan ta flera år. Andra näringsidkare som riskerar att drabbas är exempelvis småskaliga fiskare som fiskar i sjöar med så höga halter av PFAS att fisken bedöms vara olämplig att äta. Det är inte rimligt att företagare ska drabbas ekonomiskt av föroreningar som andra har orsakat. Regeringen bör därför återkomma med förslag på lagstiftning som möjliggör för drabbade att driva sina företag vidare medan ansvarsutredning pågår.

17. Ansvarsfördelning och ersättningskrav vid miljöföroreningar, punkt 12 (MP)

av Emma Nohrén (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:687 av Katarina Luhr m.fl. (MP) yrkande 8 och avslår motion

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V) yrkandena 14 och 15.

Ställningstagande

PFAS-kemikalier är idag ett reellt problem för både dricksvatten och livsmedel i många delar av landet. Staten behöver ta sitt ansvar. Regler behöver utformas för hur en enskild medborgare som får sitt brunsvatten förstört utan egen förskyllan ska kunna ersättas och kompenseras.

18. Restaurering av gruvområden, punkt 13 (S)

av Anna-Caren Säterberg (S), Joakim Järrebring (S), Tomas Kronståhl (S), Jytte Guteland (S) och Sofia Skömmbrink (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S) yrkande 17.

Ställningstagande

I ljuset av den pågående globala klimatomställningen behöver Sverige stärka sin position som en ledande aktör inom hållbar gruvdrift. Behovet av kritiska metaller kommer att vara sex till åtta gånger större i framtiden när elektrifiering och fler batterier kommer att behövas i omställningen av vår industri och transportsektor. För oss är det därför inte bara en ekonomisk fråga, utan även en moralisk plikt, att stödja och påskynda öppnandet av nya gruvor i Sverige. I Tyskland har man framgångsrikt infört lagstiftning som tar hänsyn till både gruvsektorns behov och skyddet av miljön. Detta system garanterar att företagen redan från början planerar för och finansierar den framtida restaureringen av de påverkade naturområdena. Med Tysklands framgångsrika modell som förebild bör Sverige överväga att anta liknande bestämmelser för att säkerställa ett hållbart och ansvarsfullt gruvdriftssystem.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:120 av Eric Palmqvist (SD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om kyltornsanläggningar lämpligast kartläggs genom anmälning- eller tillståndsplikt och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:122 av Eric Palmqvist (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över miljöbalken i sin helhet i enlighet med motionens intentioner och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:215 av Rebecka Le Moine m.fl. (MP):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att animaliska livsmedel och andra produkter som kommer från djur som behandlats på ett sätt som skulle vara förbjudet i Sverige eller tagits fram i strid med gällande EU-lagstiftning inte ska kunna serveras eller användas inom offentliga verksamheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:226 av Ingemar Kihlström (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra maximal tillåten ljudnivå för idrottsanläggningar till samma nivå som gäller för väg och järnväg och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:242 av Alexandra Anstrell (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det kommunala vetot ska finnas kvar gällande vindkraftsetableringar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:324 av Cecilia Rönn (L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en lag kan utformas för vindkraftsbolagen att avsätta pengar för att återställa naturen när vindkraften har nått sin livslängd, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:350 av Angelika Bengtsson m.fl. (SD):

17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över bullerreglerna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:372 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning om hur Sveriges tillvaratagande av torv som växttorv i form av odlingssubstrat och strömaterial inom djurhållningen samt som energitorv i kombination med trädränsle på bästa sätt kan ökas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillståndsverksamheten för torvbruk behöver utredas med syftet att förenkla att få tillstånd på härför lämpliga marker över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en enhetlig terminologi av myndigheter vid tillståndsprovning och som anpassas efter den nomenklatur som anges i propositionen ”En samlad torvprovning” och miljöbalken med tillhörande förordningar, så att man talar om torvbruk och skörd och utvinning av torv, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att konsekvenserna av Ukrainakrisen för svensk livsmedelssäkerhet i förhållande till möjligheten att säkerställa och öka nyttjandet av torv som odlingssubstrat bör utredas skyndsamt och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att redan dikade torvmarker där markanvändningen överförs till skogs- eller jordbruk ska definieras som just mark för skogs- eller jordbruk och inte såsom naturtypen våtmarker och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för ett ökat skördande av torv på påverkad torvmark och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillstånd till torvbruk ska kunna sökas utan föregående erhållen dispens från miljöbalkens bestämmelser om markavvattning, för att på så sätt säkerställa att en ordentlig utredning av för- och nackdelar med det aktuella projektet genomförs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att marker som tidigare avvattnats för skogs- eller jordbruk inte ska definieras som ”kvarvarande våtmarker”, utan som marker med den pågående markanvändning de faktiskt har, exempelvis skogsbruk, och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillståndsansvarig myndighet vid avslag på ansökan om torvbruk för en given mark ska anvisa förslag på alternativa marker och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att markägare, producenter och myndigheter tillsammans bör söka efter lämpligaste metod för efterbehandling efter avslutad torvskörd i varje aktuellt fall och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:373 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att öka användandet av slaggrus i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta straff för grövre miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:374 av Beatrice Timgren m.fl. (SD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de som arbetar med djurskyddstillsyn i fråga om animalieproduktion bör ha tidigare yrkeserfarenhet av djurhållning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:378 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas ett lagkrav om att kontrollanter ska ha förståelse för den näringsverksamhet som de kontrollerar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:380 av Martin Kinnunen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beslut om expropriering av privat mark eller begränsning av dess nyttjande måste vara grundat på påvisade faktiska förhållanden som gäller för den aktuella marken och på konkreta lagtexter och inte på exempelvis allmänt formulerade mål, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillståndsprocesser för en lång rad verksamheter behöver utredas beträffande tiden för tillståndshanteringen, hur ofta följdfrågor ställs av myndigheter, hur ofta tillstånd ges respektive avslås samt geografiska skillnader i dessa frågor, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att markägare alltid bör kontaktas så tidigt som möjligt i beslutsprocessen

- kring undantagande från brukande, så att markägarens delaktighet i utrednings- och beslutsprocessen garanteras, och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att specialister på myndigheter som arbetar med areella näringar ska ha formell och tillräcklig utbildning inom dessa näringar och tillkännager detta för regeringen.
 20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att brukandebegränsning på myndigheters initiativ av privatägd mark, inklusive skogsmark, alltid ska föregås av överläggningar med markägaren, alltid ska leda till skälig ersättning och alltid ska kunna överklagas av markägaren och tillkännager detta för regeringen.
 22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att offentlig planering av grön infrastruktur inte ska omfatta privata markägare utan deras medverkan och samtycke och tillkännager detta för regeringen.
 23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbete med grön infrastruktur som inte är specificerat vare sig i regleringsbrev till länsstyrelserna eller i deras arbetsordning bör avbrytas och tillkännager detta för regeringen.
 29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges tillämpning av Århuskonventionen inte ska ge miljöorganisationer möjlighet att ifrågasätta enskilda markägares vardagliga skogsbruksåtgärder inom pågående markanvändning och tillkännager detta för regeringen.
 36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ersättningsformerna vid bildandet av vattenskyddsområden och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:403 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att formella kompetenskrav ska införas så att personal som kontrollerar djurskydd och miljökrav ska ha förståelse för den näringsverksamhet som de kontrollerar, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en eller flera särskilda miljöprövningsdelegationer med särskild kompetens inom jordbruk bör upprättas och tillkännager detta för regeringen.
57. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att jordbruk ska klassas som miljöpåverkande verksamhet i stället för miljöfarlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:424 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartering och inventering av djurliv som kan drabbas av vindkraftverken ska

vara på plats vid den initiala ansökan om uppförande av vindkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:432 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om differentierade tillsynsavgifter för gruvverksamhet och efterdebitering och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:447 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om inriktningen i det fortsatta arbetet med att tillskapa effektiva tillståndprocesser för svensk industri och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:480 av Magnus Persson m.fl. (SD):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bidrag till miljöorganisationer som motarbetar myndighetsbeslut ska upphöra och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljöorganisationers talerätt i viltfrågor avseende organisationskraven för att tillerkännas talerätt och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljöorganisationernas talerätt avseende att endast den organisation som är direkt berörd ska kunna överklaga beslut kring skydds- och licensjakt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om miljöorganisationernas talerätt avseende att konsekvenserna av nuvarande lagstiftning bör utredas och att regeringen bör återkomma med förslag på hur lagstiftning och tillämpning kan förbättras och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillämpningen av Århuskonventionen bör förändras så att personer och miljöorganisationer som inte direkt berörs av ett skydds- och licensjaksbeslut inte heller ska kunna överklaga ett sådant jaktbeslut och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:540 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta mer hänsyn till de svenska fåglarna vid planering och utplacering av vindkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:542 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Jordbruksverket i uppdrag att om möjligt genomföra det som

Konkurrenskraftsutredningen (SOU 2015:15) beskrev om ny vägledning, tillståndsprövning, färre miljöprövningsdelegationer och inget samråd för anmälningspliktig verksamhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:544 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det vid inskränkning i äganderätten och bestämmanderätten över marken bör utgå ersättning till den drabbade fastighetsägaren och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:569 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en grundlig översyn av miljöbalken i syfte att förenkla och minska byråkratien och regelkrånglet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:574 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över reglerna för ersättning för Natura 2000-områdena och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:608 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över talerätt i frågor om skydds- och licensjakt för små organisationer eller andra tillfälliga sammanslutningar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:625 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om handläggning och tillståndsprövning för nya djurstall ska prioriteras och handläggnings- och tillståndsprövningstid för nya djurstallar förkortas och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:630 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den försvagade svenska äganderätten genom att överväga en översyn och förändring av miljöbalken och artskyddsförordningen m.m. mot bakgrund av lagstiftning om egendomsskydd och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:632 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna till ett system för ersättning för beslagtagna mark på grund av

art- och habitatdirektivet samt artskyddsförordningen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:633 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den försvagade svenska äganderätten genom delaktighet, påverkan och rätt för markägare att överklaga samtliga beslut som berör dennes egendom och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:634 av Mats Green (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den försvagade svenska äganderätten genom krav på tydligt definierade och specifika motiv för skydd av natur i allmänhet och privat ägd mark i synnerhet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:687 av Katarina Luhr m.fl. (MP):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett ökat stöd för samhällsstöd och rättsskydd till fastighetsägare med egen brunn som får vattnet förstört av verksamhet de inte har rådighet över, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:724 av Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ta fram lämpliga författningsändringar i syfte att snabba på tillståndprocesser för miljötillstånd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att komplettera befintligt miljötillstånd i stället för principen att alltid söka nytt miljötillstånd och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att ge uppdrag till berörda myndigheter att i större utsträckning erbjuda stöd och hjälp till företag i anslutning till ansökan om miljötillstånd och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:811 av Serkan Köse (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheterna att stärka användningen av offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för att säkra svensk livsmedelsförsörjning utifrån ett beredskapsperspektiv och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga förutsättningarna för att fastställa mål för minimiandelen svenskt i

livsmedelsupphandlingar med syftet att stödja inhemska producenter och främja en säker och hållbar livsmedelsproduktion och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:843 av Anders W Jonsson (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ändringar i miljöbalken så att jordbruket inte bedöms som miljöfarlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det i offentlig upphandling av livsmedel bör ställas krav på gott djurskydd och god miljöhänsyn och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förenkla för lokala leverantörer och producenter att delta i den lokala offentliga upphandlingsprocessen av livsmedel och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:897 av Emma Nohrén m.fl. (MP):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett miljötillstånd ska kunna hållas öppet så att tillståndsgivaren senare kan lägga till tillståndsvillkor för nya ämnen utifrån ny kunskap, alternativt göra verksamheters miljötillstånd tidsbegränsade så att ny kunskap kan tas i beaktande vid förläggning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kontinuerligt utvärdera och uppdatera listan med särskilt förorenande ämnen och att senast tillgängliga kunskap bör utgöra grunden vid prövningsbeslut, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:905 av Amanda Lind m.fl. (MP):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa två nya resurstillsatta etappmål inom miljökvalitetsmålet Levande skogar, om attraktiv tätortsnära skog och om skogens sociala värden, och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:991 av Andrea Andersson Tay m.fl. (V):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på tydligare lagstiftning gällande ansvar när personer utsätts för höga halter av hälsoskadliga kemikalier och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att näringsidkare vars verksamhet hindras av föroreningar av hälsoskadliga kemikalier ska kunna få ekonomiskt stöd medan

ansvarsutredning pågår, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning som innebär att miljöstraffavgifter införs vid fler kemikaliebrott och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:996 av Per Bolund m.fl. (MP):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla miljömålssystemet med fler etappmål och tillkännager detta för regeringen.
53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra prioriterade åtgärder från klimaträtsutredningen och miljöprövningsutredningen för att korta tillståndprocesserna utan att försämra näringslivets miljöarbete och tillkännager detta för regeringen.
70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera det kommunala vetot för att säkerställa en rättssäker prövning av vindkraftsansökningar och tillkännager detta för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera tillståndprocesserna för vindkraft genom att samla alla prövningar hos en och samma myndighet och tillkännager detta för regeringen.
- 97.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta ett riksdagsbundet mål om att minst 50 procent av jordbruksmarken ska vara ekologisk till 2030, och offentlig sektor bör nå minst 75 procent upphandlad ekologisk mat till samma år, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser att offentlig sektor bör nå minst 75 procent upphandlad ekologisk mat till samma år.

2023/24:1100 av Gustaf Göthberg och Marie-Louise Hänel Sandström (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av effektivare miljötillståndprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1231 av Ulrika Heie (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äganderätten inte får urholkas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av klara och tydliga ersättningsregler och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1232 av Christofer Bergenblock (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en höjning av gränsen för tillståndsplikt enligt miljöprövningsförordningen avseende biogasanläggningar i syfte att göra det lättare att etablera nya anläggningar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1286 av Joakim Sandell (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att fordonsverkstäder blir anmälningspliktig verksamhet enligt miljöprövningsförordningen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1289 av Hanna Westerén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera det s.k. vindkraftsvetot och att överväga att införa en skälig kompensation för de som berörs av exploateringen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra förslag från Miljöprövnings- och Klimatråtsutredningen som syftar till att effektivisera tillämpningen av regelverk för tillstånd och omprövning och tillkännager detta för regeringen.
78. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effekterna på kolinlagringen vid exploatering av mark behöver synliggöras i de miljöbedömningar som tas fram i samband med planering och beslut under miljöbalken och plan- och bygglagen och vid tillämpning av sektorslagstiftning för olika typer av infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1527 av Linus Lakso m.fl. (MP):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera det kommunala vetot för att säkerställa en rättssäker prövning av vindkraftsansökningar och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att effektivisera tillståndprocesserna för vindkraft genom att samla alla prövningar hos en och samma myndighet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1616 av Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en översyn av regleringsbreven för de myndigheter som hanterar tillståndsärenden, med större krav på helhetssyn och

hållbarhetsbegreppets samtliga tre pelare, och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att aktualisera förslagen i Miljömyndighetsutredningens betänkande Väger till ett effektivare miljöarbete (SOU 2015:43) och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skjuta till extra resurser till de myndigheter som hanterar tillståndsärenden i syfte att korta ned handläggningstiderna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1653 av Niels Paarup-Petersen (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta Livsmedelsverket till Skåne och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1685 av Eric Westroth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förändrade bullerkrav för motorsportarenor och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1779 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en proportionalitetsprincip för miljötillståndprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1807 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att mat som serveras av det offentliga ska uppfylla samma krav som det offentliga ställer på svensk produktion och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1926 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att offentliga upphandlingar av animaliska livsmedel ska kravställa att produktionen ska ha skett med höga krav på djurskydd och låg grad av användning av antibiotika och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1994 av Magnus Manhammar (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att det utreds var och hur man bäst bör bygga havsbaserad vindkraft för minimerad negativ miljöpåverkan och maximerad miljönytta och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att verka för att det genomförs en översyn av de utsedda områdena för

vindkraft i havsplanerna utifrån dagens tekniska möjligheter och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2009 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten för att ta fram standardiserade riktvärden för luftföroreningar i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2068 av Mattias Eriksson Falk m.fl. (SD):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återvätning av torvmark bevuxen med skog inte ska genomföras förrän bättre forskningsresultat föreligger som tar hänsyn till effekten på kolbalansen av skogstillväxten och det växande virkeslagret på berörd marktyp, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att enskilda markägare inte ska omfattas av grön infrastruktur och det som i övrigt anförs i motionen om grön infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att restriktioner beträffande brukande av skog utöver vad som är tydligt fastlagt i lag alltid och omgående ska åtföljas av ersättning och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rätt till överläggning, förenklad rättslig prövning och möjlighet att överklaga för markägare vars markanvändning begränsas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att specialister inom myndigheter som arbetar med areella näringar bör ha tillräcklig och adekvat utbildning i dessa näringar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2289 av Richard Jomshof (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med förslag till lagstiftning om att allt kött som köps in via offentlig upphandling ska komma från djur som slaktats i enlighet med svenska djurskyddsregler, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:2458 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att tillsätta en kriskommission för ny kraft, med uppdrag att se över lagstiftning och tillståndprocesser och korta handläggning till maximalt två år, och tillkännager detta för regeringen.

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning i syfte att ta fram förslag på en reformerad miljöbalk, som bättre balanserar hänsyn till såväl miljö som klimat, och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2485 av Stina Larsson m.fl. (C):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att svenska staten bör anta ett ambitiöst mål för återvunnet material i sina offentliga upphandlingar och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för förenklad och effektiviserad miljöprövning och tillståndprocess och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en proportionalitetsprincip för avslag i miljötillståndprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2492 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och införa en proportionalitetsprincip i miljötillståndshandlingen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2536 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn med syftet att främja offentlig upphandling av närproducerat viltkött och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2628 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vid upphandling av utländska, animaliska livsmedel göra det obligatoriskt att ställa krav på att produktionen har skett i enlighet med svensk standard och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2629 av Anna-Caren Säterberg m.fl. (S):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det krävs snabbare, effektiva och enklare tillståndprocesser, med fortsatt höga miljökrav för att främja en snabbare omställning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att genomföra förslagen i proposition 2021/22:210 om ett tidigare kommunalt ställningstagande till vindkraft och tillkännager detta för regeringen.

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillståndprocesserna måste vara likvärdiga och förutsägbara över hela landet och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att anta bestämmelser som gör det tvingande att finansiera och planera för framtida restaurering av de av gruvverksamheten påverkade områdena och tillkännager detta för regeringen.
52. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att offentlig upphandling bidrar till klimatomställningen genom att behoven i ökad utsträckning tillgodoses med giftfria, fossilfria och cirkulära lösningar i enlighet med den klimatpolitiska handlingsplanen och strategin för cirkulär ekonomi och tillkännager detta för regeringen.
55. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att se över straffen och grunderna för vad som ska ses som grova miljöbrott och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2633 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en extern instans som godkänner miljökonsekvensbeskrivningen och om denna kan anses komplett innan miljöprövning inleds, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändringstillstånd ska vara huvudregel vid ändringsprövningar för miljöstillstånd och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en lex Cementa med en permanent möjlighet för regeringen att kunna tillståndspröva samhällsviktig verksamhet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:2693 av Fredrik Olovsson m.fl. (S):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändringstillstånd ska vara huvudregel vid ändringsprövningar för miljöstillstånd och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2695 av Aron Emilsson (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att etablering av vindkraft i skärgårdar och känsliga marina miljöer ska undvikas och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjliga åtgärder för restriktivitet i fråga om utbyggnad av vindkraft i fjällmiljöer och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motioner som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
16. Motioner som bereds förenklad		
2023/24:120	Eric Palmqvist (SD)	2
2023/24:226	Ingemar Kihlström (KD)	
2023/24:350	Angelika Bengtsson m.fl. (SD)	17
2023/24:372	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	1–3, 5, 7 och 10–14
2023/24:373	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	9
2023/24:374	Beatrice Timgren m.fl. (SD)	13
2023/24:378	Staffan Eklöf m.fl. (SD)	14
2023/24:380	Martin Kinnunen m.fl. (SD)	1, 7, 8, 19, 20, 22, 23, 29 och 36
2023/24:403	Staffan Eklöf m.fl. (SD)	52, 53 och 57
2023/24:424	Tobias Andersson m.fl. (SD)	3
2023/24:432	Tobias Andersson m.fl. (SD)	13
2023/24:480	Magnus Persson m.fl. (SD)	23–27
2023/24:540	Sten Bergheden (M)	
2023/24:542	Sten Bergheden (M)	
2023/24:544	Sten Bergheden (M)	
2023/24:574	Sten Bergheden (M)	
2023/24:608	Sten Bergheden (M)	
2023/24:625	Sten Bergheden (M)	
2023/24:630	Mats Green (M)	
2023/24:632	Mats Green (M)	
2023/24:633	Mats Green (M)	
2023/24:634	Mats Green (M)	
2023/24:724	Caroline Högström och Mikael Damsgaard (båda M)	3
2023/24:843	Anders W Jonsson (C)	3 och 7
2023/24:996	Per Bolund m.fl. (MP)	75
2023/24:1231	Ulrika Heie (C)	1 och 2

2023/24:1232	Christofer Bergenblock (C)	
2023/24:1286	Joakim Sandell (S)	
2023/24:1527	Linus Lakso m.fl. (MP)	8
2023/24:1616	Helena Lindahl och Daniel Bäckström (båda C)	1 och 3
2023/24:1685	Eric Westroth (SD)	
2023/24:1779	Rickard Nordin (C)	
2023/24:2068	Mattias Eriksson Falk m.fl. (SD)	23, 30, 35, 36 och 52
2023/24:2485	Stina Larsson m.fl. (C)	28
2023/24:2492	Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C)	28
2023/24:2536	Markus Wiechel m.fl. (SD)	7
2023/24:2629	Anna-Caren Säterberg m.fl. (S)	52
2023/24:2695	Aron Emilsson (SD)	1 och 2